

**Kuknuä zä wiqe,
Ätnänäqi itkimäkqenqä
Yätamäkqä kuknuä
hiñuiqänjä iquvi**

Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquaunji, quvqä itquaminjuwängani, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quvqä itquaminjuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etanqdenqä, quuvqä heqiyätqätanquwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hanjä-iqä naqä iqueni, mändi kittqäpnqä iñqeyi.

Bukä tä, nätmätqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapänänjä-tänjä iiyi. Ämaqä quuvqä eqiyäpiyä inğa äpmaminjuwä iqua, kuknuä ktqä iñqe, näqñqä eminjuwi. Itanqi ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu maqñqeqä. Kuknuä ktqä iunqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänjä itä, Setänä ique-pqe, mändi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäunui qäpu imäkqanqani, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyqä mäwquatämäuqä ipu, yänänäqñqä pmetanquwä iquaunji, nätmätqä äñguä hui tii ävänqiyä. Iqu nätmätqä eeqänänjä änyä-häñi imäkäniqä iutanji, qu Iqutä anä äpmapu, hanjä-iqä maeqä pmepñqäuä.

Jonä iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Kukñuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tqu, zä äwäminqetani, Jisasi Iqu ätnänäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmatqä maqänä timäuniqñqe, Iqueqä wäunuä-wiyqä iquau ämotquetñqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itani Jisasi Iqu Iqueqä enätqä hñque, Iqueqä wäunuä-wiyqä Jonä iqunñqä dowatqanñgi, nätmatqä äki-äkitanä timäuniqä iinñqe, kukñuä wätqä enqä-panä iu ämändquakqe. ² Itanña nyi nätmatqä eeqänänñi hinuä äqunmitani, tiinñä ätukqe. “Tä Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeqä.” ³ Ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä tä, nätmatqä ätimäuniqñqä a ätäutä, awä ätumitätqä iqtä, ä ämaqä, iqu kukñuä awä tqanñgi qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpñqä iqua-pñqe, nätmatqä tä qäpi ae ätimäutñqä iqanñgi, qunñi Goti Iqu äñguä iwimäkqanñgi yeeqä ipñqäüä.

⁴ Nyi Jonä iqunä tuwanuä tä, qokä-apäkä anä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquenyqä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, tanña äpmenqä, qänğanä äpmaminqä, ä qänaki inä pmetäninqä-qu eä, heñi qeqä imänqeta äñguä etapätä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpñqä emäkquä. Itanña dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuanä eä pmetanñqä iu äpmenjuwä iqua,* qu-pñqe asä ii emäkpñä. ⁵ Itanña Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinä awä ätminqä Iqu, ae äpäkonñqä iuta ganä ävaukqä Iqu, itanña qua

* **1:4** Itkimäkqä 8:2

täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätŋqänänji.

Iqu nenyŋqä kuapänä wiŋgaŋgi, Iqueqä häŋegetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänjä iutani, huätä äyā änewewqatkqe. ⁶ Iqu ne Iqueqä ämaqä naqä-hŋqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatunquä, inemäkkqe. Injitanj, yoqä naqetä, yänänäqŋqä nätmatqä eeqänänjä iu miniqŋqetä, hea iqueique Iqutanä witäniqe. Ii aanjä naqä-qakuä eä, qäyā äpmetänä.

⁷ Hiŋuä qumbiyä! Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätŋqä itqäuä.† Itani ämaqä eeqänänji, Iqu äquvepqaŋgutqe, hiŋuä qumbunqäuä. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe, hiŋuä anä qumbnä.‡ Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitanjä-huitanjä quae-tani, Iquenyqä kŋuä kuapänä qäpnuwi. Naqä-qakui. Inji ätimäuniqe!

⁸ Goti Naqä, Yänänäqŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, tii ätqiyä. “Nyi hiŋuiqänqätä, yäpakiŋqätäni, Nqä-näuänjqä. Nyi täŋga äpmeŋqä, qänğanä äpmamiŋqä, ä qänaki inä pmetmniqä Iqunjqä.”

Jonä iqu, Jisasi Ique hiŋuä äquŋqenqä

⁹ Nyi Jonä, heqä heyämaqä iqunänji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitanj, hanjä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iqunä miqeunji anä äpmetanä, inji ne eeqä yänänäqŋqä ätqäuänä hanjä-iqe äyā ämiwäutqäŋu. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuiŋqätä, kukŋuä Jisasi Iqu awä ätumiŋqenqätä, tuäkitqätanğa, qu nyi

† 1:7 Wäunjuŋqä 1:9-11 ‡ 1:7 Sakätiyasi 12:10

qua eqä huväkiyä, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä änändowatkuwi. ¹⁰ Naqä Iqueqä hiunji eqanğanı, Dnä Änguä Iqu aanä yänänäqñqä nyimeqanğa, nyaqä tuwä ingisañı, ämaqä hñqu mañä yänänäqñqä, häawä enqä-pa, tii tqanği äwikqe. ¹¹ “Si nätmatqä äki hiñuä äqunänä etanğutqe, bukä iu äqäyätinä, ämaqä anä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqanuwä iunqä qäyämävä. Tuwanıui, anä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätıla, Satisi, Pilendopiya, ä Latisiya iu äqänätqanuwä iquaunqäuä.”

¹² I tqanği äwimi, “Tqu dqutiyä” tmä äkunmäknğqe, golqä hiqi-tä-tqäuqä 7 hñqua tqäutanğä äqunğqe. ¹³ Hiqi-tä-tqäuqä iquauä awä iqiñı, ämaqä enqä-panä Hñqu, qäkä quäuqä yukä bu eeqä ämawqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunı, golqä yauqä ipnätanği äqunğqe. ¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänä aanä yäkquänänä äui, ga Iqueqä hiñui, tä äyänätñqä-panä iinı. ¹⁵ Iqueqä yukä iunı, ämaqä hñqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänä du imäkävetqä-panä iinä äyänğiyä. Iqueqä kukñuä-pqä ätätäqe, eqä äkakä kuapanä äqänğqä-panä iinı. ¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuanğisañı, qätäqueqä 7 a äqätä, nñ Iqueqä mañitañı, nöpqä-hionaqä ingi-ingisa häñeqä-heñqe ätimäuminğqe. Iqueqä himä-hiqumuanıtañı, mäptqä tnänä ätä äyänğqä-panä iinä äyänätanği äqunğqe.

¹⁷ Ique e äqunmitañı, nyi ämaqä pizqä enqä-panunä, Iqueuä yukä täñä iqi päknğanğa, Iqu Iqueqä hipa ämuanğisañı, nyaqä huiwä haqeqi

änjiyätä, tii ändkqe. “Zä miqä manä. Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmeñqä Iqunjqä. ¹⁸ Nyi Goti Hänä Äpmeñqä Iqunjqä. Nyi hñqunä äpäkonqce, ga inqa-inqa hänä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäkonqä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä anjuñqätä, qñqanä hutäuce, § a äqätänä. ¹⁹ Iñitanji nätmätqä tqä hiñuitä äqunäñi, tuwanuä bukä iu qäyeyä. Nätmätqä täñga ätimäuceñqätä, qänaknda-pqä timäuniñqätänji, bukä iu qäyeyä. ²⁰ Si qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisañä iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hiñuä äqunäñi, qakui tiñji. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä anä-himqä 7 iu aquvä äqänätqänjuwä iqua etanqa, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqe.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanui

¹ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitñqä iquenqce, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi qätäqueqä 7 iquau Nqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäuqä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

² Suqä eeqänänä he itqänjuwi, Nyi näqñqä eänänä. He wäñjuä tnänä ipu, hanä-iqe qäyä ämepu, yänänäqñqä äyä ätqäutqänjuwi. He ämaqä quvqä iqä iquauñi, hesä anä pmapiñqce, hiñuinä mäquñquä itqänjuwi. Ämaqä hesä äpmepu, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ne wäñjuänqä

§ 1:18 Itkimäkqä 6:8; 20:13

änandowatqeqä' quanğä etätqänjuwä iquauñqe, he knjuä äñguänä iwäsäupu, quanğä iquauñi, ae äyä ämäqumuetqänjuwi. ³ Ämaqe, he Nyaqä yoqe a qätätanğä eqänäpu, ga he quvqä emäkätqätanğuwä-qe, he yänänäñqä ätqäupu, hanä-iqä ii ämepu, wäunjuä tnänjä iquenqe enyqä miqä itqänjuwi. He iinjä itqätanğuwinqe, Nyi näñqä ae eñä.

⁴ Iinjä etanği Nyi hesänji, kukñuä hui täñunjqä. He Nyinyqä quuvqä kinğanä eqiyäpiyanğani, kuapanä enyäminqä-qe, täñğani iinjä hmanji. ⁵ Qanğanänji, he suqä äñguä inä imäkminjuwi, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyä äpäknjuwi. Iinjä etanği hiqä suqä qanğanä imäkminjuwinqe, knjuä indqänäpu, hiqä knjuä äkunmäknäpu, suqä qanğanä äänä imäkminjuwä etanğutqe, asä iinjä imäqäpñqe. He iinjä mimäkqä iqanğpqe, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäuqetä, huätä metaumqänä. ⁶ Ga hiqä suqä äñguä hñqu tiinjä. He Nikolasi ique qänaki itqänjuwä iquauä suqenqe, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqe, yasämä manyinqä eä.

⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquauñi, zä-häukuä hänjä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyä dupñqä hinjuinä qunmniqueqä. Zä iinjä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunjuä iqi ätqäunä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanju

⁸ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmeñqä,* ga hñqunä äpäkonqä-qe, añgumä äväutmä hänä äpmeñqä† Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

⁹ Nyi he hanä-iqätä, täñä-huñqätä, emetñqenqe, näqñqä ae emä, ga he nätmatqä qua täutañi, maeqä aanqä äpmeñuwinqe, nyi näqñqä ae eäqä. Iiñä etañgqä-qe, he nätmatqä kuapänänä-tänuenä yqänä äpmeñä. Ämaqä hñqua, he kukñuä tuwäñgisa etätqäñuwinqe, nyi näqñqä ae enä. Ämaqä, ‘Ne Israitqä iquneyqä’ ätätqäñuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi. ¹⁰ He hanä-iqä emetñqä itñqe, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, “He Goti Iquenyqä quuvqä yqänä eqiyätqänäpiyä” tä yamwiqä hiyätñqe, hñquenä anä guä kiqiyäueqä iuñqä upñqä emäkänä. I hitañgi hanä-iqä, täñä-huñqä ämepu, hiunji 10 enqä-pa pmapnuwi. Iiñä etañgi qu he pizqä qäyä hepäkpñqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätpiyä. He iinji ämäwqätäuqanqppqe, Nyi hänä hea ique-ique pmeqe etapmniqeqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäñuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqeqä. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäuqipqä iqua, äpäkonqä huiziqu‡ qui miwimäkqä danä yäniqeqä. Aanä hma naqä-qakui.

* 2:8 Itkimäkqä 1:17 † 2:8 Itkimäkqä 1:18 ‡ 2:11 Itkimäkqä 20:14

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvä äqänätqänuwä iquauŋqä tuwanui

12 Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitŋqä iquenqe, kukŋuä tii ätätnä qi.

Nyi näpqa-hionaqä inŋi-inŋisa häneqä-heŋqä ämenqä§ Iqunä, kukŋuä tä sinqä ändowatämepqä.

13 He aŋä äpmeŋuwiŋqe, Nyi näqŋqä ae enä. Iqinŋi, Setänä iqueqä aŋä äquatäuqämenqä iuyi. Iiŋä etaŋgi he Nyaqä yoqe a yänänäqŋqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqänwi. Qänŋanäŋi, Andipasi iqu Nyaqä kukŋui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyä äpmamiŋuwi. Qu iquenŋi, aŋä Setänä iqu äpmeŋqä iqi päsqanŋuwänŋanä-pqe, he Nyi tuwä manjiyqä ikuwi.

14 Iiŋä etaŋgi Nyi hesäŋi, kukŋuä hui täŋunŋi. Hesänä hui, Balamä* iqueuä suqe, a yqänä äqätpu äpmeŋä. Qänŋanäŋi Balamä iqu, suqä Israitqä iquau quanŋä tquenqe, Balakä ique ämotqueqanŋi, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nanuä goti quanŋä iunqä hiqäva imäkpqe änäpu, huiwä yanä hiŋgi inqä imäkmiŋuwi.

15 Asä iinŋi, ämaqä hesä äpmeŋuwä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukŋuä dunä qänaknä itqänä. 16 Ii itqätanŋuwitanŋi, he täŋganŋi hiqä kŋui äkunmäkmbiyä. Iiŋi hma etaŋgutqe, maqänäŋi, Nyi heŋqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinŋä itqänuwä iquatä, näpqa-hionaqä yanäqŋquä Nyaqä manä täu äwiŋqetä, mäkä hunanä.

§ 2:12 Itkimäkqä 1:16 * 2:14 A Täuqä 22:5-24:25

17 Ämaqä, Dnjä Ängguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanġi, qätä äwipqä iqua, qänaki wipnqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwiñqe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänjä äqänänqä hñqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinjä iquenqe, ämaqä hñqu änyä maqnqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqunä, näqnqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayätila iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanui

18 Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayätila iu ämitnqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hiñuä tä äyänätñqä-pañitä, yukä hikä hiuisqä äyänqä-pañitä täñjä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

19 Nyi suqä eeqänänjä he imäkätqänuwiñqe, näqnqä ae ämenä. He huiziunqä hengañgi, Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqä huizi iquau yätamäqä äväpu, itañga hanjä-iqä qäyä ämepu yänänäqnqä ätqäunjuwiñqe, Nyi näqnqä ae enä. Hiqä suqä qänğanä-pqä imiñuwä eeqänäñi, aañä äñguänänjä ätimäüä.

20 Iinjä etañgi Nyi hesäñi, kukñuä hui-pqä inä Täñunji. Apäkä Jesepeqä 'Hiñuä-tqinjä' ätätnqä ii, hesä qäyä pmetnqä hiñuinä äqunätqänuwiqä. Apäkä ii, Nyaqä ämaqä wäunüä imäkqäppqä iquauñi, quanġä ätuätä, suqä huiwä yanjä hiñgi inqä ämotquetä, nanjuä

† 2:17 Anġumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

goti quañgä iquauñqä hiqäva-pqä imäkpqe, ämbñqä ätuätñqä iiyi. ²¹ Nyi, ‘Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqutiyä’ tmä, hiñuinä äqunmä pmetañgä, iiyqä knui makunmäknqä itä, suqä huiwä yanä hiñgi änäänä äväkitqänä.

²² E äväkitñqä-qae, he qätä nyipiyä! Nyi apäkä iinji, täñä-huñqä naqänänjitä, ä täñä-yaqä naqänänjitä, metñqä wimäkmä. Itanga ämaqä iisä hiqaqä anä äwäyakitqäñuwä iqua, quwqä knui makunmäknqä ipu, iiyqä suqeu qänaki yqänä itqätangppqe, Nyi iquauñi täñä-huñqätä, hanä-iqä naqänänjä wimä. ²³ Qokä-apäkä, ymeqä enqä-pa ii qänaknä ävätqäñuwä iquauñi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. Iinjä imäkqangqetani, ämaqä Nyaqä yoqenqä im-imä aquvä äqänätqäñuwä eeqänänjä iqua, tiñinqe, näqñqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänjä iquenñqä knuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he suqä imäkätqäñuwä-pa kimani, hñqunä-hñqunä e hetapqäumniqe.

²⁴ Iinjä etañgi qokä-apäkä huizi, Tayätila äpmapu, apäkä iiyqä kukñuii qänaknä miqä ipu, itanga suqä qu, “Setänä iqueqä kukñuä ze eä-qä” ätätqäñuwiñqe, näqñqä mämeqä itqäñuwä iquenä, Nyi ‘Hanä-iqä hñqu heyaqä haqeqi maeqä ymä’ hitmñqeqä. ²⁵ I etañgi nätmätqä eeqänänjä he a äqätäñuwi, Nyi äquvepmqäñganqä a yänänäqñqä qätätangpu.

²⁶⁻²⁷ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäupu, Nyaqä suqeu hiunji yäpakänqanqä qänaknä imipqä iqua, iinji Nyi iquau-iquauqäñi, Nqä Apiqu ändapqä-pa, *qokä-apäkä eeqänänjä äpmakuwäñuwä iuqä nyuänjä ämiqä pmeniqä*

iinqe, Nyi yoqä wimniqe. Itanga ämaqä hñqu qua qondä ämisqiyätä, zinañuä imäkqä-panjä iinji, iqu yäkkä woyqä a äqätä iquau ämiñqiyä.†
 28 Iinjä imitätqä iquenji, Nyi qätäqueqä zinjuitä ätimäutä äyänätñqä iqu§ wimniqe.

29 Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäñuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñeqä.

3

Quuvqä heqiyqä Satisi iu aquvä äqänätqäñuwä iquaunqä tuwanji

1 Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Satisi iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä dñä 7 itä,* itanga qätäqueqä 7 itänä Täñunä eämä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

Suqä eeqänänjä he itqäñuwinqe, Nyi näqñqä ae enjä. Qu henyqe, “Hänä äpmenäüä” ätätqäñuwä-qe, he ae äpäkonjuwä-panjä iquenjqä.

2 Hiqä suqä eeqänänjä imäkätqäñuwi, Nyi Nqä Goti Iqueqä hiñuä iqisañi, hñqu aanjä jänänänjä mäqunquä inqä-qae, he hiqaqä äwiñuwi ivatuwänäpu, hiqä suqä mapäkonqä yqänä äwiñqe, yänänäqñqä anji imäkqanñpu.

3 Qänğanänji, he kukñuä äñguä we-hunqä-tänji qätä äwiyäpu, ae ämakuwi, he iinqä kñuä indqänäpu, äñguänä ämipu, hiqä suqä quvqenqe, kñuä kunmäkmbiyä. He mävuqä ipu, hiqaqä

† 2:26-27 Apqä Bukä 2:8-9 § 2:28 Itkimäkqä 22:16 * 3:1
 Itkimäkqä 1:4

Ƴqänä äwämipqe, quwä-meqä hñqu emeqänqce änyä maqñqä eänuwä-pa, Nyi asä iñä emamä.

⁴ Inäqce, he Satisi iu äpmeñuwitanä hui, quwqä ämuasmänqce, kiyä mätqä mimäkqä iquwi. Iqua qäyunä epiyitanj, ämuasmänqä qäpaiqä ämipnäpu, Nyitä qañä anä ikiquatunqce.

⁵ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi ämuasmänqä qäpaiqä iñi äwiptätmä, iquauqä yoqä bukä häñä-pmeqä iunji, huätä makutqä imniqe. Oeyqä. Nyi iquauñqce, Nqä Apiqueqä hiñuä iqisa, ä Iqueqä enätqä iquauä hiñuä iqisa-pqce, 'Iqua Nqeqä' tmniqä iunänji.

⁶ Ämaqä, Dñä Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänänji.

Quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanji

⁷ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu ämitñqä iquenqce, kukñuä tii ätätnä qäyämävä.

Nyi suqä äñguä jänänänjä imäkätmä, aanä Naqä-qakuä-qunä eämä, itanğa Nyi Dewiti iqueqä qñqañä hutäuqe† a äqätänqä Iqunji. Nyi añä qñqañä hutemqe, ämaqä hñqu anji mämäyeqä yänqiyä. Itanğa Nyi añä qñqañä ämäyemqeunji, ämaqä hñqu anji mautäuqä yänqiyä. Nyi iñä iqä iutanä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

⁸ Suqä eeqänänjä he itqänuwinqce, Nyi näqñqä ae enä. Hiñuä qumbiyä. Hiqä hipenüä iunji,

† 3:7 Asayä 22:22; Itkimäkqä 1:18

Nyi qñqañä ae äuteqä-qae, ämaqä hñqu añgi änä mämäyeqä yänä. Hiqä yänänäqñqe naqä ma, wänqäpu witañgi, itaŋga Nyaqä kukñui, qänaknä ipu, Nyaqä yoqe, imä zä maeqä da itqänjuwiñqe, Nyi näqñqä ae ämeqe.

⁹ Ämaqä Israitqä iquautañä iqi äpmapu, “Ne Israitqä iqune, Goti Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqänjuwä iquauñqe, he näqñqä ae enä. Iqua quañgä iinjä ätäpiyä-qe, naqä-qakui, Setänä iqueqä ämaqä iquayi. I hitañgi qätä nyipiyä! Nyi iquau eyqiyämeqañgundi, iqua Nyi henyqä kuapänä änyinğañgutqenqe näqñqä epu, hiqä yukä-tänä qäqi äpäpu, qonjä qutaseppnuwi. ¹⁰ Nyi yänänäqñqä tqäupñqä kukñuä etkqe, he qänaknä itqänjuwitañi, Nyi ämeyqañgundi, ga qokä-apäkä eeqänänjä qua täu äpmeñuwä iu yamwiqä väniqñqä timäutñqä itñqä iqu, he memeqä da yänqiyä. ¹¹ Nyi henqä maqänä quvepmä. Mä heqä ämawqutäuwuwä yññai† ämaqä hñqu huätä equvqñqe, nätmätqä he ämeñuwä ii, a yänänäqñqä qätätañgpu.

¹² Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämawqätäumitpqä iqua, Goti Iqueqä añä iuñi äväma näweqä uwqänqe, Nyi iquauñi, añä añizä äqutnänqä enqä-pa, yänänäqñqä qutemniqe. Inji Nyi yoqä hñquaqu-hñquenjä iqua, iquau pmuatemniqe. Nqä Goti Iqueqä yoqetä, Iqueqä añä-himqä naqetanä yoqetä, itaŋga Nqä yoqä änyä-hänjä iqu-pqä qäsä. Nqä

† **3:11** Qañganänji, ämaqä mäkiutä, hänjä tnänjä wqeutä, ämawqätäukqe iqu, mbqä mämeqä, yññä ämetä ämäuñqe.

Goti Iqueqä anä-himqä iqu, ii Jerusälemä Änyä Hänä, Iquesa qäukuä yätu äväma päniqä iquvi.

¹³ Ämaqä, Dnä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnqe.

Quuvqä heqiyqä Latisiya iu aquvä äqänätqänuwä iquaunqä tuwanui

¹⁴ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latisiya iu ämitnqä iquenqe, kuknuä tii ätätinä qäyämävä.

Nyi “Ii naqä-qakuiqä” Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä awä ätätmänğanı, Iqueqä kuknuä eeqänäni aanä jänänä dinä ätätnqä Iqunqä. Nätmatqä eeqänänä Goti Iqu imäkkqetanä Qakuä Iqunä, kuknuä tä sinyqä ändowatqä.

¹⁵ Suqä eeqänänä he itqänuwinqe, Nyi näqnqä ae enä. He tnänä-qe, isqä-qe mäpmeqä injuwinqe, Nyi näqnqe ae ämeqe. Nyi he tnänä-qe, isqä-qe pmapnqä änyinqiyä. ¹⁶ Inji he tnänänqä, isqänqä, mäpmeqä, awänä pmetanqä eqänätmä, Nqä manita quta enjuiyqä. ¹⁷ “Ne mbqä kuapä-tänuneyqae, nätmatqä hävemnäqnqä ämetanä, hnjuahnjuanqä äwa miqä injunä” ätätqänuwä-qe, oeyä. Nyaqä hinuiqini, he aanä ququvqä yqänä pmetanguwinqä, ämaqe, henyqä huäqä kiinjä wunänqiyä. He nätmatqä hesä näweqä winiqä iqu maeqä, hinuä pisqä äpmapu, itanga he huiwinä imbu äpmenä. Iwä hiqä-hiuäni, iinqe änyä maqnqä yqänä enä. ¹⁸ I etanqi Nyi knuä iqä tii hetapmqe. Golqä, quvqä qäsä maeqä yätnqä tä änjqä hui, Nyita mbqä

ipu, mbqä kuapänänjä-tänuenä hipnqänänyä. Itanğa ämuasmänqä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutnqe, Nyita mbqä ipu, ämaqe he huiwinänyqä äpmapu, womba-tänjä pmetanppi, hiñuä maiqnqä ipnqänänyä. Nñ marasiñqä aowä hui, hiqä hiñuiu mäuepnqe, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hiñui, äñguä qämbnqänänyä.

19 Itanğanı Nyi ämaqä huiunqä änyinqqe, Nyi iquauñi, quwqä suqä quvqenqä näqnqä ävätmä, jänä iwimäkätñqe. I etanği he hiqä suqenqe knuä äkunmäknäpu, jänä pmapnqä tnänjä imäkñganppu.

20 He hiñuä nqämbiyä! Nyi anjä qänqanjä-tänjä iqi ätqäümä, qñqanjä iu ptqä päsqañga, ämaqä hñqu Nyaqä mañi qätä änyiyätä, qñqanjä noteyätqe, ga Nyi yäpä yänğisa äpaquvätmä, ye buayä anä neñqueä.

21 Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyitä ämiquatunquä Nyaqä zä-hawä iunji, anä pmenique. Ii, qänğanä Nyi mäkä äunätayä iu ämäwqätäutmä, Nqä Apikutä miqenqe, Iqueqä zä-hawä iu anä äpmakueä-panä iyyqä.

22 Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnuwänqe.

4

Jonä iqu, nätmatqä qäukuä yätu witanği äqunğqenqä

¹ Nätmatqä tä qäpu ae äpäwqañga, qäukuä haqä yänjini qñqanjä hñqu hutänätanği

äqunqce. Itanğa mañä* nyi qanğanä hääwä enqä-panjä tqanğı äwikqä iqu, tii ändkce. “Si täqinyqä yapiyä. Ga Nyi nätmätqä eeqänänjä qänaki timäuniñce, ämäktquamqänänyä.”

² Itanğa Dñä Änguä Iqu yänänäqñqä maqänä nyimeqanğa, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä-hawä hñqu tqäutangi, ga iqi äpmenqä Iqu, tiinjä etangi äqunqce.† ³ Zä-hawä iu äpmenqä Iquesañi, qoqiyqä hioätqätä, häñesqätä, yänätangi, ga wäpinyiqukuä hñqu zä-hawä ique awä iqi ämamäuäqce, kiqä we-hunqce aanjä naqänänjä hunätangi äqunqce. ⁴ Ämiqä Iqueqä zä-hawä iinjä iqu, hawä 24 huizi iquauä awä iqi ätqäuminqce. Itanğa zä-hawä iquauñi, ämaqä naqä iqua hñqunä-hñqunä äpmakäuminjuwi. Iqua ämuasmänqä qäpaiqä-tänjä-qua, itanğa quwqä nyuänjä iunji, golqä yñña mäuqä-quayi.

⁵ Zä-hawä iinjä iquesañi, we-hunqce nyuauä iqanğa, mmqä ätätä kাকাqä tqanğı äwikqce. Zä-hawä iqueqä hipenüanğisanji, tä hänaqä 7 äsminjuwi. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dñiyi.† ⁶ Zä-hawä iinjä iqueqä hipenüä iqisanji, nätmätqä hñqu äwäminqce. Ii eqä-huänjä naqänänjä enqä-panjä iqueyi. Nätmätqä iinjä iqu, aanjä quvanyäqñqä kiinji.

Itanğa nätmätqä häñä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinjä, zä-hawä hitunüä hñquaqui-hñquaquinjä iu pämä ätqäuminjuwi. Iqua quwqä hiqumuanğisatä, tuwänğisatäñi,

* **4:1** Itkimäkqä 1:10 † **4:2** Esekiyäli 1:26-28. Itkimäkqä 7:10 iunji, Jonä iqu ‘Zä-hawä iu äpmenqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä’ ätkce. † **4:5** Itkimäkqä 1:4

hinuä kuapänä äqängäuminuwi. ⁷ Iquautanä hinuiqänä iqu, ii laiyoŋqä enqä-panä iquvi. Ga huiziqu, bulumäka qokä enqä-panä iqueyqä. Itanğa huiziqu, iqueqä hiqumuani, ämaqeuaqä enqä-pa änyänä. Iwä aanä yäpakä äpmeŋqä iqu, ymäuäkä aanä naqänänä haqeu äväwa ikitŋqä iinä enqä-panä iqueyi. ⁸ Nätmatqä hŋquaqui-hŋquaquinä hänä-pmeqä-tänä iqua, huqä 6-tänä iquayi. Itanğa hinuä kuapänäni, quwqä huiwiu, ä quwqä huqeuni-pqe inä ämuäpmuämiŋqe. Iinä iqua heatqänğatä, hiunjŋğatä, tii tqäpŋqäuä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäqŋqä Eeqänänä-tänä Iqu, hŋqutä enqä-panä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänjğä. Iqu qänğanä äpmamiŋqä, tänğa äpmeŋqä, itanğa qänaki pmetäniqeqä.”

Qu kukŋuä iinä di, mamäwänqä danä iqäpnä.

⁹ Nätmatqä iinä iqua, zä-hawä ique äpmeŋqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘änğuiqä’ tqäpŋqäuä. ¹⁰ Iinä itqätanğppqänğa, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmeŋqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipenüä iqi qonä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä yŋnai equväpu, zä-hawä iqueä hipenüä nänj eäpu, tii tqäpŋqäuä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämäwqätäuni, Tqä-täuänänjğä. Itanğa ämaqä eeqänäni, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäqŋqä-kuiyqä’ tqäpŋqäuä. Ii tiinä etanğiyi. Nätmatqä eeqänäni, Si imäkätinä, itanğa

äkiŋqä Tqä dutanä imäqqaŋnä, ätimäutä, tãŋgaŋi äyä äwinä.”

5

Bukiŋqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmeŋqä iqueqä hipa ämuŋgisaŋi, bukä hŋqu witaŋgi äqunŋqe. Bukä iinä iqu quäuqänäŋä-qu eä, qu tuwaŋuä iŋgi-iŋgisa äqäyäpu, itaŋga äkuäpipu ekuwi. Itaŋga ique a yänänäqŋqä kiqätätŋqe, qu nyuŋuä taki ändäupu, itaŋga kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämänyäpu, ekuwinä äqunŋqe. ² Asä qãŋgaŋi, enätqä yänänäqŋqä hŋqu, maŋä yänänäqŋqä tii tqaŋgi äqunŋqe. “Ämaqä huiziquau ämäwqätäutä, nyuŋuä takä bukä iu ämänyäpu equwi, aŋgi equvätä ävatätŋqe, äsqukä?” ³ I etaŋgi bukä ävatätä, yäpä iŋgisa hiŋuä qunätŋqe, ämaqä hŋqu qäukuä yätuŋä, qua täuŋä, ä qua yäpä mäŋgisaŋä-qe, mäpmeqä danä eänä. ⁴ Ämaqä hŋqu bukä iqueni, ävatätä yäpä iŋgisa hiŋuä qunätŋqä hma etaŋgi, nyi kŋuä kuapänä äqämiŋqe. ⁵ Itaŋga ämaqä naqä iquautañä hŋqu tii ändqiyä. “Si kŋuä maqiyqä panä. Hiŋuä qunyä. Laiyonqä Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta,* ämiqä naqä Dewiti iquesañä-queqä.† Iqu Iqueqä mäkä-huŋqä iquauŋi mäŋdi ämäuŋguatätä, itaŋga Iqu nyuŋuä takä bukä iu ämäŋnãŋqe, equvätä, buki ävatãŋqiyä.”

* 5:5 Ipäqäkqä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäqä 22:16

⁶ I dqanğa, Sipsipqä Meqä Hnqu pämä tqäutanġi äqunġqe. Iinjä Iqu tiinjä-nänjä-queqä. Qu ae pizqä äpäkkuwä-nänjä-quvi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hnquaqui-hnquaquinä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäuminġe. Iqueqä nyuänjä hänyenätä, ä Iqueqä hinjuätäni, ⁷ iquayi. Hinjuä iinjä, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnjä, qua eeqänänjä iunqä im-imä ändowatkqä iquayi. ⁷ Itanġi, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmenqä Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, bukä iqueuä hipa ämuanġisa äwinġe ämakqe. ⁸ Iqu bukä ae meqanğa, inġanġi nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä iquatä, ämaqä naqä 24 iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänjä iqi äpäpu, qonjä äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinanjä-weqä-tänjä itä, a äqätminuwi. Jinanjä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä. ⁹ Itanġanġi qu apqä änyä-hänjä hnqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyunuä takä iu ämänänġe anġi equvätnä ävattġqe, änguänänjä Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqaŋguwänġa, itanġa Tqä hänqeta qokä-apäkä iu itmetnä, Goti Hanjuwä Ique äwiknä-qae, Si änguä Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakġi, qu hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, anjä-kukġuä eeqänänjä iutatä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutatä, itanġa qua eeqänänjä iutatä imaknä iquayi. ¹⁰ Si iquaunġi, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä imäkqanġnä, itanġa Iqu iquaunqä ämiqä-qu pmetġqänänjä. Itanġa qu qua täu miqäpnuwänqänänjä.”

11 Itanğa nyi hinuä anđi äquŋqce, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä häñä-pmeqä-tänä iquau, itanğa ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, mañä tnänä tqanğä qätä äwikqe. Ynaunjqä mañä e ätmiñuwä iqua, aañä qäqi hmanji. Qu aañä, aañä kuapänänä, a änä matäuqänäñi. ¹² Qu e ätqäpiyänğanji, mañä tnänä tiñä ätmiñuwi.

“Sipsipqä Meqä qänğanä pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä äñguänänjitä, ä näqñqä-pqetä, itanğa yänänäqñqä naqänänä-pqetä meqänqce, äñguänänji, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänji, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä ‘änğuiqä’ ätäpu, ävätqänuwä-pqenqce, äñguänänji, ii Qäqueqä.”

13 Itañi nyi nätmatqä huitañä-huitañä Goti Iqu imäkkqe, kukñuä tqanğä qätä äwikqe. Ii nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqä, ä qua täu äwiñqä, ññ qua yäpä mäñgisa äwiñqä, itanğa eqä-pñä iu äwäkäwänqä-pqä iuä. Nñqä, nätmatqä eeqänänä, eeqänänä iu äwäkäwänqce, qu tiñä tqanğä äwikqe.

“Zä-hawä iu äpmenqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutänji, Iquaqu ‘änğuiqä’ eeqänänji ämesinyä, itanğa yoqä naqeu, yeeqä inqeu, yänänäqñqeu, kiqä hea ique-iquenqä manyiyänqä.”

14 Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänä hñquaqui-hñquaquinä iqua, “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä” tätqätanğuwänğa, ämaqä naqä iqua qonjä äuktäupu, yoqä naqä äwimiñuwi.

6

*Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä iquau
equkqänganqä*

¹ Nyi Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä bukä iu ämänñanqä iquautañä hiñuiqänä ique, huätä equvqanğı äqunğqe. Itanğa nätmatqä hänä-pmeqä-tänä iquautañä hñqu, “Si biyä” ätätäqänğanı, iqueqä quväkitanı qäukuä mmqä ätqä-pa tqanğı äwikqe. ² Iiñä äwimitanı, nyi hiñuä anğı äqunğque, hosi qäpaiqä hñque äqunğqe. Ämaqä, hosiu äpmeqä iqu, yquakä a qätätanğa, qu mäkitanı ämäwqätäuqä ynñai vqanğuwänğa, iqu mäkä iunı ämäwqätäutñqä kñuä äme, iqäukqe.

³ Inğanı Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä huizi huätä equvqanğa, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä iutanä huiziqu, tiı tqanğı äwikqe, “Si biyä.”

⁴ Itanı, hosi hñesqä hñqu ätimäukqe. Ga ämaqä hosiu äpmeqä iquenı, yänänäqñqä äwikuwi. Yänänäqñqä ii, ämaqeüqä äwqä hanuä pmeqe huätä motaumäuqanğa, iwä ämaqe, quwqä-quwä pizqä päkmbnuwä diñgeüä. Itanğa wäñuä ii imäkätñqe, näpqä-hionaqä naqänänä hñqu, ique äwikuwi.

⁵ Iiñä äqunmitanı anğını, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 3 ique equvqanğa, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä iutanä huiziqu, tiı tqanğı äwikqe, “Si biyä.” Itanğa anğını, nyi hosi hiawiqä hñqu timäuqanğa, ique äpmeqä iqu, nätmatqä kuä-sñgumetqä iwäsäuqä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätanğı äqunğque. ⁶ Itanı, ämaqä hñqueqä manänäni, nätmatqä hänä-pmeqä 4 iquauä awä

iqisañi, tii tqañgi äwikqe. “Ämaq, ymisañiqä äwa ipñqe, si äwätnä, tqä wäunuä imäkiyä. I hitañgi ämaqä hiunji hñque wäunuä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wänqä hmbinä-qe, ä kuä-bali qondä hnjuaqu-hmbinä-qeyä. Itañi si olipqä eqä aowitä, wainqetäñi, qui mimäqä panä.”

⁷ Itañi, Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä 4 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänä iutañä yäpakä iqu, tii tqañgi äwikqe, “Si biyä.”

⁸ Ii äqunmitañi, añgi hiñuä äqunqge, hosi kukuatqä hñque äqunqge. Ga ämaqä hosi ique äpmamiñqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkonque. Itanğa Äpäkonquenyqe, Hikuapqä anä iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqu qokä-apäkä hiqñqä hñquaqui-hñquaqui iwäsäusinyä, hiqñqä hñqueni, pizqä päkiyänqe, yänänäqñqä äwikuwi. Iquaqu qokä-apäkä iunji näpqa-hionaqä itä pizqä äpäsäsinyä, itanğa iquaqu buayä dä naqänänä ävqumäkäsinyä pizqä äpäsäsinyä, itanğa tänä-yaqä naqänänä äväsinyä, äpäkombñqä imäkäsinyä, ga nanuä hiqiyqä quaetani, pizqä päkñqä dowasiyänqinyqä.

⁹ Iinä äqunmitañi añgini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä 5 ique equvqanğa, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kukñui a yänänäqñqä äqätpu awä tquanğuwinqe qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqi pmetanğa äqunqge. ¹⁰ Quuvqä iinä iqua, zääqä tnänä tiinä ätmiñuwi. “Nätmatqä eeqänänä iquauqä Naqä Iquki, Si hñqutä enqä-panä manä, Tqä-täuänänä

Iquki, itaŋga Tqä suqe, aañä naqä-qakuiqä. Si ämaqä qua täu äpmeŋuwä iquau, kukŋuä ämitätnä, neyaqä häŋeqäŋqä kima wiŋjä diŋqe, ne Sinyqä hiŋui, squäŋgaŋqä äqänanä pmetatuŋquäwä?” ¹¹ Iiŋä tätqätanġuwäŋga, qokä-apäkä iuŋi ämuasmäŋqä qäpaiqe, hŋqunä-hŋqunä äväpu, tii ätukuwi. “He hapä wäŋqä hmbu-ganä pmapiyä. Ämaqä hesä, mäkä-huŋqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wäuŋuä anä itqäŋuwä iquautä, heqä tta-tŋguäkautä pizqä päkŋŋäuä. Iquauni, Goti Hanjuwä Iqu atäuŋuä ae ekqeqä. Itaŋga qu iquauni, pizqä ae äpäsqanġuwäŋgaŋi, Goti Hanjuwä Iqu heqä häŋeqäŋqä kima väniqe.”

¹² Itañi Sipsipqä Meqä Iqu nyuŋuä takä 6 ique equvqanġa, nyi nätmätqä tiŋjä timäuqanġi äqunġue. Quaetaŋi, eekä naqänänjä itä, mäptqe we maunġä, heawiqä ätimäutä, itaŋga qanui aañä häŋesqä, häŋeqä enqä-panä imäkŋgqe. ¹³ Qätäqueqe, yuŋuä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukui qua mäŋi äpäkŋgqä-pa, qäukuä yätutaŋi e äpäkŋguwi. ¹⁴ Qäukui, yquvanä äkuäpiquwä-panä iŋi, kuäpiqanġa, qoqonitä, qua eqä huväkiyitä, quwqä aŋi äväma, nändi-nändi tqäwäwqanġä äqunġqe. ¹⁵ Itaŋga qua iutaŋä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tänä, ä mäkanġä ämiqeutaŋä naqä iquau, ämaqä mbqä-tänä, ŋŋ ämaqä yänänäqŋqä-tänä iquau, wäuŋuä-wiyqä hiŋgiŋqä, ä ämaqä huiz-iquauqä yäpä iqi mäpmeqä iŋuwä iquau, qu eeqänäŋi, hikä hovqä imä äpmepu, qoqonä naqä hikä qäyätanġqä iu zä äpmakäukuwi.

16 Iu äpmakäupiyita, qoqonä iquaunqätä, hikä iquaunqätä, tääqä tii ätminjuwi. “Ne zä-hawä iu äpmeñqä Iqueuä hipenjuñqätä, Sipsipqä Meqä Iqueqä äwqä tnäñinqätä, zä äneñgqä-qae, he ne zä näpatqäpiyä. ¹⁷ Ii tiñä etañgi. Hiunji Iquaquiyqä äwqä tnäñä imäkäsinyä, qokä-apäkä iu kimañä quvqä ävqe, ii täñga ae täsä äpqiya. Ga Iquaquiua yänänäqñqe, huätä ätasämäutä äñguä pmetñqe, tqukä?”

7

Israitqä iquautañä 144,000, Goti Iqueqä hiñqä ämakuwiñqä

¹ Iñi ae äqunmitañi, nyi ynaunjqä hñquaqui-hñquaqui qua hituñuä hñquaqui-hñquaquiñä iu tqäutañgä äqunqqe. Yunuä tutqä qäpu mäqunquä yätñqenqe, iqua yunui hituñuä hñquaqui-hñquaquisa timäumiñqeñi, a äqätpu ätqäumiñuwi. ² Ynaunjqä iqua quaetä, eqä-pñiutä, qui imäkpnqe, Goti Iqu yänänäqñqe ae äwikqe. Iñä äqunmi huizi, ynaunjqä hñqu mäptqä timäuqä bu ävämeqe, nätmätqä Goti Hänä Äpmeñqä Iqueqä hiñqä imäkqe a äqätqa äyapkqe. Itañga iqu ynaunjqä hñquaqui-hñquaquiñä iquauñi, tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. ³ “He qua iu, eqä-pñä iu, itañga zä iu, qui maqänä mimäkqä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueqä hiñqqe, Iqueqä wäunuä-wiyqä iquauä hipenjuä iu ganä qiyeqangua, ga qänakñi, he nätmätqä qui inga imäkqäpnqä.”

⁴ Iñä äwimitañi, qänakñi nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä hiñqä ämakuwiu atäunuä

ikuwiŋqä qätä äwikqe. Qokä-apäkä, hueqä-himqä Israitqä iquesañä eeqäpnänjä iquauä awä iqisañi, hävemnäqñqä, 144,000 atäunjuä ikuwi. 5-8 Iinjä etaŋgi hueqä-himqä Jutä iquesañi 12,000, Lupenä iquesañi 12,000, Geli iqueui 12,000, asi Aseli iquesañi 12,000, ä Näptali iqueui 12,000, Mänasa iquesañi 12,000, ŋŋ Simiyonä iquesañi 12,000, Lipai iqueui 12,000, Isäka iquesañi 12,000, Seplonä iqueui 12,000 inä iqäpiyi, Josepä iquesañi 12,000, itaŋga Benjämenä iquesañi 12,000, iqua Goti Iqueä hiqñqe ämakuwi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiŋuwiŋqä

⁹ Ii äqunmi qänakñi, hiñjuä aŋgi äqunqce, ämaqä kuapänänjä hñqua, zä-hawä iqueuä hipenjuä iqisä, ä Sipsipqä Meqä Iqueä hipenjuä iqisä, tqäutaŋgä äqunqce. Ämaqä injä iunji, ämaqä hñqu a änä matäuqänänjä hävemnäqñqe. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitañä-huitañä änyänjuwä iutatä, ŋŋ aŋä-kukñjuä eeqänänjä iutañä iquayi. Ga ämuasmänqce, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapñqe, zäwqä tuwä hiiki a qätätäŋgä äqunqce. ¹⁰ Qu injä ätqäupiyänŋañi, mañä yänänäqñqä tii ätmiñuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmeñqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, aŋgi inetmesinyä, äñguä pmetunquä inemäkiyi, Iquaqunänjqä.”

¹¹ Itañi ynaunjqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmätqä häñjä-pmeqä-tañä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqä ämamäupu ätqäpiyi, itaŋga

qu zä-hawä ique hiñuä äqumbu, qonjä oesäpu, hipenüä qua bu eäpu, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminuwi. ¹² Qu ii ipiyänğanj, tiinjä ätminuwi.

“Ii naqä-qakuiqä. Ne neqä Goti Iquenqä yeeqä aanjä hävemnäqñqä itanä, Iqueqä yoqä naqe, awä tatunquänänjqä. Iqu kñuä äñguä iwäsäuqä-täñueqä, ga ne Iqueni, ‘änguiqä’ ätuätanä, itanğanj Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuquatunquänänjqä. Auqä, Iqu Aanjä Yänänäqñqä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iqueni, nätmätqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjqä. Aanjä naqä-qakuiqä.”

¹³ Iinjä tqänquwänğa, ämaqä naqä iquau-tanjä hñqu, yatñqä tii änyikqe. “Qokä-apäkä ämuasmänqä qäpaiqä ipnänjuwä tä, ii tqukuakä? Qu ängisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqanğa, nyi tii ätukqe. “Naqä iqukiyä, si tqä-täuä näqñqä eäninyä.”

Ga iqu tii ändkqe. “Ämaqä tä, qu hanjä-iqä, täñä-hunqä naqänänjä* ämepu äpmaminuwa iuta äpquwä iquaeqä. Ga quwqä ämuasmänqe, Sipsipqä Meqä Iqueqä häñeque, qäpaiqä imäknätñqä asñä äqäyätqänjuwä iquaeqä.

¹⁵ Iinjä dutanj, qu Goti Iqueqä zä-hawä hipenüä iqi ätqäuänäuä. Qu hiunjinğatä, heatqänğatä, Iqueqä anjä iu äpmapu, Iqueqä yäpä iqi pmetanğä, Iqu Iqueqä zä-hawiu äpme, qunji ämitqänä. ¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawiuñ awä iqi äpmeñqä Iqu, quwqä Ämiqä äpme, iquauñ eqä esquä hea ique-ique äñqä duñqä ätuma

* **7:14** Matiu 24:21

wänqiyä. Itanğa Goti Iqu, knuä äpakä maqiyqä ipnqä, quwqä hiñuä eqä ye esänqiyä. Iutanı buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänä mäwiyqä itä, mäptqetä, nätmätqä tnänitä, tnänä miwimäkqä yänqiyä.”

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyunüä takä yäpakä ique equkqänğanqä

¹ Itanğanı Sipsipqä Meqä Iqu nyunüä takä 7 ique equvqanğa, qäukuä yätunı imänğnğenqä hmbu tii imänminqe. ² Itanı qänaknı ynaunjqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenüä iqi ätqäuminjuwä iqua, hääwä 7 hñqua meqanğä äqunğqe.

³ Iinä qunätanğa, ynaunjqä hñqu äpäqe, suakä änguä sisnyanä weninqä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäkqä ttawä-tänä qäqiqi ätqepkqe. Qu ynaunjqä iquenı, sisnyanä-weqä aanä kuapänä äwikuwi. Iqu nätmätqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenüä iqi ätqäunqeu, hiqäva imäkätñqä äwikuwi. ⁴ Ga jinanä-weqä änguä iinıtä, Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqetä, ynaunjqä iqueqä hipa iutanı, Goti Iqueä hipenüä iqinyqä äminmä äyminiyi. ⁵ Itanı ynaunjqä iqu, tä hiqäva-imäkqä ttawä iunı ioätä, jinänäweqä hevqeu eoquteqe, qua bu ätnämäueqäkqe. Iqu ae ätnämäueqanğanı, qäukui mmqä ätätä, kাকাqä naqänänä äpneqetanı, qaquvqetanä we-hunqe, im-imä äqiyändakqa uwqanğa, quae eekä ikqe.

Ynaunjqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwiñqä

⁶ Ga ynaunjqä ⁷ hääwä a äqätmiñuwä iqua, hääwä tññqä näwinyä imäknmiñuwi. ⁷ E imäkmbiyitañi, ynaunjqä kiñganänjä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, hiwiyä häukuitä, tetä, häñeqä ique yuqui-yaqui imäkmbiyi, qua bu äpäknñguwi. Qu quaetä, zä eeqänänñitä, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutañi, te qua iuñi hñgininä äñätä, zä eeqänänñä-pqä iuñi hñgininä äñgqe. Ga qätaqä hioätqä-pqe, te eeqäpnä äñgqe.

⁸ Itañi ynaunjqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğqänğa, nätmatqä qoqonä, naqänänñä tä-tänñä enqä-panä iinñä hñqu ätimäütä, iqu eqä-pñä bu äpäknñgqe. Qu eqä-pñä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iquautañä hñquenji, häñeqä ätuekqe. ⁹ Ga qu nätmatqä eeqänänñä eqä-pñiu hänñä äpmeñuwä ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutañi, hñginji eeqä äpäknñguwi. Asä yimba ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutañä hñquesañi, qui imäknñguwi.

¹⁰ Iiñi ae äqunmi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, qätäqueqä naqänänñä, hiqi-tä äyänätñqä-panä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpäknñgqe. Inğanji qu eqä eeqänänñi hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutañä hñginñitä, eqä esquä iquautañi, qätäqueqä iqu haqeqi äpäknñgqe. ¹¹ Qätäqueqä ii äpäknñgqä iqueqä yoqe, “Marasingä Zä-iqä Iqueqä.” Itanğa eqä, qätäqueqä e äpäknñgqä iqua, marasingä aanñä zä kuapänä iqä ii ätimäukqe. Ämaqä kuapänänñi,

eqä iquau änganḡuwängga, eqe, quwqä äwqe häkiyä yäqiyqanḡi, qu äpäkonḡuwi.

¹² Iinj ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanḡa, tiinjä ätimäukqe. Qu mäptqeu, qanḡuiu, itanḡa qätäqueqä eeqänänḡä iutanḡi, hḡquaqui-hḡque iwäsäupu, hḡḡinj qui imäkkuwi. Itanḡi mäptqä iqutä, qanḡuä iqutä, iquaquiyyqä äyänqänḡanḡi, hḡḡanḡi mäyänqä iminjyi. Itanḡa qätäqueqä iqua-pqe, hḡḡinj mäyänqä iminjui.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäuäkä naqänänḡä hḡqu qäukuä awä iqä äväwa päwqanḡi äqunḡqe. Iqä äväwa äpäwätäqänḡanḡi, manḡä yänänäqḡqä tii tqanḡi äwikqe. “Qokä-apäkä qua bu äpmeḡuwä iquenä, oänä, oänä, oänä!” Ynaunḡqä huizi hḡquaqu-hḡquenḡä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanḡuwängga, hanḡä-iqä naqänänḡi qokä-apäkä iu äwimeḡqiyä.”

9

Ynaunḡqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenḡä

¹ Itanḡi enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanḡa, nyi qätäqueqä hḡqu qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päkḡanḡi äqunḡqe. Itanḡa qu iquenḡi, qua hovqä täpäunuä maeqä iquesanḡä qḡqanḡä hutäuqe äwikuwi. ² Qḡqanḡä hutäuqe ävqanḡuwängga, iqu hovqä iinjä ique hutäuqanḡa, suakä, tä naqänänḡä ikeqanḡä ätimäuqä-pa ätimäukqe. Itanḡqänḡa suakä hovqä iinjä iquesa ätimäukqä iqu, mäptqä ique

* **8:13** Itkimäkqä 9:12; 11:14

qaquvqä enqä-pa äkiptaqiyätä, hea iwimäkkqe.
³ Itañi, penüä kuapänäni, suakä ique äväma, yänänäqñqä qänjuekäta iquauqä enqä-pani ämapiyi, qua iunqä äwekuwi. ⁴ Itañi penüä iquauni, tii ätukuwi. “He qoä-qamqä, zä-yäunqä hioätqe, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupñqe, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atäunqä iñqe, quwqä hipenüiu maqñqä iñqä iquaunä imäkpüyä. ⁵ He ämaqä iñä iquauni, qañuä 5 täñä-hunqä äväpiyä-qe, pizqe mapäsqä pambiyä.” Itanga penüä iqua, im-imä äwäpu, täñä-hunqä äwiminuwi, ii qänjuekäta ämaqeu täñä-hunqä ävquwä enqä-pani. ⁶ Ämaqeu iñä wimeqanqani, qu äpäkonqanqä qävqä ipiyä-qe, mapäkonqä ipnuwi. Qu äpäkonqä iñqe, aanä kuapänä äwiñganqä-qe, äpäkonqä iqu qunqe, zä wäniqe.

⁷ Nyi penüä iquauni, hinuä tiñä-nänä äqunqqe. Qu hosi iqua enqä-panä, mäkänqä näwi imäkñganqä, ga quwqä nyuänjuni, golqä ynña enqä-panä ämäupu, itanga quwqä himä-hiqumuanj, ämaqä änyänuwä-panä iñä änyminuwi. ⁸ Itañi quwqä de, apäkä iuauqä dä enqä-panä iñä äupu, quwqä hiquanj, laiyonqä iqua äuinuwä-panä iñiqä. ⁹ Itanga quwqä quikui, nätmätqä ipññqä woyqä enqä-panä iñä eä, quwqä huge, ptäptäukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapänänä, hosi iqua mäkänqä qañä tnänä eyqiyämeqanqä, äkakä äqänqä-panä iñiqä. ¹⁰ Itanqqänqä iquauqä häwqetä, yänä marasiñqä täñä-hunqä quwqä vqetäni,

qänjuekäta iquauä enqä-panä iinjä. I etangi, quwqä yänänäqñqä, qokä-apäkä iu täñä-hunqä quvqe, qanuä 5 wipñqe, ii quwqä häwqeu äwinä. ¹¹ Iquauqä naqä ämiwiyqä äpmeñqä iqu, ii enätqä qua hovqä täpänuä maeqä iquesañä iqueyqä. Ga Israitqä iquauqä anä-kukñuä iunji, enätqä iquenyqe, ‘Abätonäuä’ änyuätkuwi. Itanga Grikä iquauqä anä-kukñuä iunji, ‘Apoliyonä’ änyuätkuwi. Yoqä iquaquiyqä qakui, ‘Qui Imäkqä Iqueyqä’.

¹² Itanga hanä-iqä naqä hiñuiqänä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hanä-iqä naqä hñquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqeqä

¹³ Itani ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanga, nyi manä hñqu qätä äwikqe. Manä tqu, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueä hiñuä iqi äwiñqä iqueqä komqä-hänyenä hñquaqui-hñquaquinä iquautañä yäpä iqisa tqangi äwikqe. ¹⁴ Manä iqu enätqä 6 hääwä qätätangqä iqueni, tii ätukqe. “Enätqä hñquaqui-hñquaquinä, eqä naqä Yupretisiu guä äqäyambu äpmeñuwä iquauñi, huätä iwasqiyäwatiyä.” ¹⁵ Enätqä iinjä iqua, “Hiunjinqä, qanuinqä, quväukuinqä äkñganqätiyä” tpu, näwinyä imäkmbu, äpmamiñuwi.

Manä iqu iinjä tqanga, iqu enätqä hñquaqui-hñquaquinä iquauñi, qokä-apäkä iunji, hñquaqu-hñque iwäsäupu, iquautañä hñqueni, pizqä päkññqä diñqe,

* **9:12** Itkimäkqä 8:13; 11:14

iwasqäyawatqce. ¹⁶ Itanga quwqä mäkä-iqä hosiu äpmamiñuwä iqua, aanjä kuapanä, 200 miliyanqä äpmamiñuwiñqä qätä äwikqe.

¹⁷ Itani wätqä enqä-pani, hosi iquatä, ä hosiu äpmamiñuwä iquatäni, quwqä suqe, nyi hiñuä tiñjä äquñgqe. Iqua niqñqä woyqä quwqä quikuiu ämänänmiñqe, hui häñesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuäñi, laiyonqä iquauqä nyuäñä-näñiqä. Itanga, teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqe, eeqänänjä iqua, quwqä manjita ätimäwa äumiñuwi. ¹⁸ Itanga nätmätqä ququvqänänjä hñquaqui-hñquenjä iqua, ämaqä kuapanänjä, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iquautanjä hñquenji, pizqä äpäkuwi. Ii teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqe, hosi iquauqä manjuta ätimäwa äukuwä iquayi. ¹⁹ Itanga hosi iquauqä häwqe, nyuäñätänjä qämäkä-nänjä eä, ämaqeñi iitä yuuwä ätämiñuwi. Quwqä yänänäqñqe, manjutä, häwqeutä, äwämiñqe.

²⁰ Ämaqä huizi, nätmätqä ququvqä hñquaqui-hñquenjä iquautani, mäpäkonqä imiñuwä iqua, qu nätmätqä quwqä hipaitä imäkmiñuwä iñi, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwimiñuwi. Auqä, qu dnjä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quanqä iquauqä yoqetäñi, haqeu ämamäupu, qonjä woktäuqe, mäwquatämäuqä imiñuwi. Goti quanqä golqeu, silpaiu, brasiau, hikiu, zeu, ga nätmätqä iñjä iqua, qu hiñuä-tänjä, qätä-tänjä, qañä uwqä-tänjä-qua hmanji. ²¹ Ämaqä häñjä yqänä äpmamiñuwä iñjä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yanä

hinqi änyäkipu, itaŋga nätmatqä quwä hinqi ämayäkäminjuwä-qe, aŋgi kŋuä äkunmäknäpu, suqä iinjä iquauŋi tuwä mäwiyqä iminjuwi.

10

Enätqä hŋqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änätŋqä äwikqenqä

¹ Nätmatqä iinjä iqua ae äpäwqanŋa, nyi enätqä yänänäqŋqä hŋqu, qäukuä haqä yätuta quvepqaŋgi äqunŋqe. Iqueqä huiwä iuŋi, qaquvqä patqŋqä, itaŋga wäpinyiqukuä iqueqä nyuänjä iu okäkasänminŋqe. Iqueqä himä-hiqumuani, we-hunqä mäptqä enqä-pani ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panä iinjä. ² Ga iqueqä hipa iuŋi, bukä wänqä ävatŋqä hmbu, a äqätqa quvepqaŋgi äqunŋqe. Äquvepäqetani, iqueqä yukä ämuanŋgisaŋi, eqä-pŋä haqeu äui, qunamäuqänŋgisaŋi, quaeu äuminŋqe. ³ Itani iqu aanjä maŋä yänänäqŋqä, laiyonqä zääqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu maŋä yänänäqŋqä tqanŋa, inŋaŋi qaquvqä 7 iqua äuesäupu, kukŋuä ätkuwi. ⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kukŋuä qäpu tqanŋuwänŋa, nyi kukŋuä iinjä, tuwanjuä qämätmä iminŋqe, qäukuä haqä yätutani, maŋä hŋqu tii tqanŋi äwikqe. “Qaquvqä 7 iqua kukŋuä ätquwinŋqe, tuwanjui maqiyqä panä. Tqä kŋuä iunä äkiyänä.”

⁵⁻⁶ Iwä enätqä qonjqä eqä-pŋiutä, quaeutä äuitanŋi äqunŋqä iqu, kukŋuä hŋqu guä mäsaüetŋqe, iqueqä hipa ämuanŋgisaŋi qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanjä Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yoqe ätkqe. Ii Goti qäukuä

iu, qua iu, eqä-pñä iu, nätmatqä eeqänänä iu äwiñuwä ii imäkkqenqe, Iqueqä yoqe, i ätkqe. I ätätäqänğanj, tii ätkqe. “Tänğanj Goti Iqu hiñuä äqänä mäpmeqä inqiyä. Hea qäpu eqiyä.
⁷ Nätmatqä Goti Iqu imäkäniqä iinjqä zä eminqe, Iqueqä wäunüä äwiyäpu, kukñuä hiñuä-tqä iquau ätuminjqä-pa, qänakñi ynaunjqä 7 iqu hääwä tätñqä iqanqutqänğanj, nätmatqä iinji, naqä-qakuä timäutñqä, imäkäniqe.”

⁸ Ga nyi mañä qäukuä haqä yätuta tqanji äwikqä iqu, anqinji tii ändkqe. “Si äwätinä, bukä enätqä eqä-pñiutä, qua iutä ätqäunqä iqueä hipaeu ävatnä äwiñqe, motayä.”

⁹ Iinjä dqanğa, nyi enätqä iquenqä äumi, iquenji, “Bukä wänqä ipu nyi dapiyä” ätukqe.

Ga iqueuä kima nyi-mändanji, tii ändkqe. “Si bukä wänqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändauñi, tptawä äsätnä ändqe, kññuä enqä-pa äwi iqanqä-qe, änguneqäsqä äwqä bu ämnäqetanji, anqinji kanqä enqä-pa zä-yänqiyä.”

¹⁰ Iqu iinjä ae ändqanğa, nyi bukä iinji, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe ängqe. Ga nyi änganğa, nyaqä mañiunji, kññuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae änguneqäqanğa, äwqä mändanji zä ikqe.

¹¹ Inğanj qu tii ändkuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, nätmatqä qokä-apäkä kuapänänä huiwä huitanjä-huitanjä iuta, anjä huitanjä-huitanjä iu pmeqä iuta, anjä-kukñuä huitanjä-huitanjä tqä iuta, itanğa ämiqä naqä kuapänänä iuta timäuniñqenqä awä suiyä.”

11

Goti Iqueqä kuknuä awä suiqqä iquaquinyqä

¹ Iwä hñqu nyñi, “Si ävauätnä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäkqä anitä, hiqäva-imäkqä ttawitäñi, kiqä naqenqä iwäsävä” ändätä, iwäsäuqänqä yäqä hñqu ändapätä, tiñä-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäunji, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonä äwoktäutqänuwä iquaunji, a tävä. ² Iinä itnänqani, si Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anä ämätnänqä ququawä yäpaqä mäñgisanji, miwäsäuqä pa, hiñuinä qunya. Ii tiñä etanji. Ququawä iqu ämaqä Goti Iquenqä änyä maqñqä eänuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anä-himqä iqueni, quwqä äwinqä dutanä qui imäkäpu mitqätanqpi, qanuä 42 päwäniqeqä. ³ Itanji ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yänänäqñqä vqanqä, iquaqu huäqä-hunqä ämuasmänqce äyäunya, kuknuä hiñuä tätqätanqisi, hiunji 1,260 iqua* päwäniqeqä.”

⁴ Ämaqä iinä iquaqu zä-olipqä iquaqutä,† itanqa hiqi-tä-tqäuqä iquaqutä, qua eeqänänä iuqä Aanä Naqä Iqueqä hipenüä iqi ätqäunuwä enqä-panji. ⁵ Ga ämaqä hui iquaqui ququvqä itquenätpu iqanqppqe, te iquaquiyqä manjita ätimäwanji, mäkä-hunqä iquaunji tä ganquti, qu äpäkombnuwi. ⁶ Iquaqu kuknuä awä jiyñqänqani, qäukuä yätutanji piyä maqiyqä yätñqä imäkiynqce, yänänäqñqä-tänä-quaquiyi.

* **11:3** Qanuä 42 iquatä, hiunji 1,260 iquatänji, asänänji. † **11:4** Sakätiyasi 4:2-14

Itanğa eqä häneqä-tänjä imäkinyiyänqätä, nätmatqä quvqä qua täu qui imäkinyiyänqätäni, yänänäqñqä-tänjä-quaquiyi. Iquaqu nätmatqä iinjä di, iquaquiyqä äwiñqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui qäpu tqanğiyänğani, nanuä hiqiyqä hñqu qua hovqä täpäunuä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnui. Iquaqu iqueni yänjä mäwqñqä iqanğisi, pizqä päsäniqe. ⁸ Iquaqui pizqä päsqañga, iquaquiuä huiwä pizqe, anjä-himqä naqä† iutanjä huänqä iqi witäniqe. Anjä-himqä iquenyqe, kukñuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-paniqä” ätkuwi. Iqini, qänğanä iquaquiuä Naqä Ique, qu äpäsäpu, zä-huätati äuekuwä iqiyqä. ⁹ Hiunji hñquaqu-hñque, itanğa huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitanjä-huitanjä nyqä eeqänänjä iutanjä, hueqä-himqä eeqänänjä iutanjä, anjä-kukñuä eeqänänjä tqä iutanjä, itanğa qua eeqänänjä iutanjä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hñqua ämepu qua qäyä pteñqe, ‘ññqä’ mätquä, hiñuinä äqumbu pmapnuwi. ¹⁰ Kukñuä awä suiyqä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmeñuwi, tänjä-hunqä quvqe ävätqänjiyä iutani, iqua, iquaqu e päkonğanğiyiñqe, ewiqä ätäpu, nätmatqä yeeqä vqe, yanjä imbnuwi.

¹¹ Nyi tiinjä-pqe wätqä äqunğqe. Hiunji hñquaqui-hñque ae äpäwqanğani, hiunji

† **11:8** Näqñqätänjä hñqua tii ätätqänjä. Jonä iqu anjä-himqä hñquenqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqe quuvqä maeqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iqueni hñğisanä it-quetqätanğuwinqä kukñuä ktqä e ätätä äqäqqe.

huizi iqueä hiunji quemisqängani, Goti Iqu iquaquinyqä yunuä hänä anğu ävauqumuatqe, ändowatqanğa, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiyi. Amaqe, hiñuä ii äqumbiyi, zä aanjä naqänänjä ikuwi. ¹² Iquaqu ae ävauvi, manjä hñqu qäukuä haqä yätutanı, tii tqanđi äwikiyi. “Qe täqinqä yapinyqä.” Inđanı iquaqu qaquvqeu, qäukuä haqä yätunqä yqanđiyänğa, iquaquiyqä mäkä-hunqä iqua hiñuä äqunäwatkuwi. ¹³ Asänđanı, eekä naqänänjä hñqu iıqe, anjä-himqä 9 iquau hiñuinä äqunätä, hiqñqä huiziquenđi qui imäkkqe. Inđa qänđanı, eekä naqänänjä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmaminuwä ii, zä kuapänä wiñanğa, Goti qäukuä haqä yätu äpmenqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipiyä! Hañä-iqä tquaqu qäpu eqanğa, itanı huizi iqu timäutñqe, qäqi-iqiyqä. §

Ynaunjqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹⁵ Itanı enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, inđanı qäukuä haqä yätutanı manjä hui yänänäqñqä tiñjä ätkuwi.

“Qua eeqänänjä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunüä ätekqä Kraisi Iqueqätänyä, näweqä ätimäuqiya! Itanğa Naqä Iqu hea ique-ique miqünıqueqä.”

¹⁶ Itanı ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hiñuä iqi zä-hawiu äpmenuwä iqua, qonjä äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, tii ätukuwi.

17 “Aañä Naqä Iquki, Si Goti Yäjänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqukiyqä. Si tänğa äpmenjä, qäjğanä äpmaminä Iqukiyqä. Si Tqä yäjänäqñqä naqe ae ämetnä, ämitqäjñqe, ne ‘äjguiqä’ äktqunä. 18 Ämaqä Sinyqä änyä maqñqä eäjuwä iqua, äwqä tnänä imäkqañguwä-qe, Tqä äwqä tnäjitä, hea qäyunäjitäni, ae ätimäüqeqä. Tängañi ämaqä ae äpäkoñguwä iquaunji, kukñuä mittñqäjğanjçä. Itanğa-pqe, Tqä wäunjuä äkiyäpu, kukñuä hiñuä-tqä iquaunjitä, qokä-apäkä Tqäjñqä atäunjuä ae ikñä iquaunjitä, ämaqä zä ipu Tqä yäpä iqinyä äpmenjuwä yoqä-tänä, ä yoqä maeqä iquaunjitä, quwqä kima ävätnä yeeqä iwimäktñqäjğanjçä. Iwä, ämaqä qua qui imäkätqäjñuwä iquaunji, qui imäktñqe, tänğa täsuwänä.”

19 Ämaqä naqä iqua, kukñuä iñji ae ätqañguwänğa, Goti Hanjuwä Iqueä añä qäukuä haqä yätu ämätnänqe, qñqañä hutäjğanğa, itanğanji qu Goti Iqueuä kukñuä guä-mäsänqä ipñä iqu hiñuä qumbñqä, ätnänä iqi ätqäuminqe. Itanğa qaquvqetanä we-hunqe, im-imä ändakka weqañguwänğa, hääjñqä naqänänä ätimäutä, qaquvqe osquanğa, quae eekä itä, piyä hiwiyä häukuätäni, kuapänä äpäkjñqe.

12

Apäkä iinyqätä, qämakä naqänänä iquenqätä

¹ Itanğanji nyi ktqä nätmätqä yäunjuä iqä hñqu, qäukuä haqä yätuta tii timäüqañgi

äqunqce. Ii apäkä enqä-paniyi. Iiyqä ämuasmänqä enqä-pani, mäptqce ktqä pmuätäutanğa, qanua-pqä iqu, iiyqä yukä yäpä iqi pmetanğa, qätäqueqä 12 iqua, iiyqä nyuänä iuni, yñña enqä-panä ämäüä äpmaminqce. ² Apäkä äwqä-tänä ii, ymeqä nyuätñqä itäqänğanı, tänä kinä wunğanı, zääqä naqänänjä ätminqce.

³ Itanı ktqä nätmatqä yäunuä iqä huiziqu, qäukuä yätuta tii timäuqanğı äqunqce. Qämäkä häñesqä naqänänjä hñqu äwäminqce. Iqu nyuänä 7 inqä-qu eä, ga kiqä nyuänä iquautanı, nyuänä komqä-hänyenä 10-tänju eminqce. Itanı nyuänä eeqänänjä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enqä-pani äpmakäuminqce. ⁴ Kiqä häwqce, qäukuitanä qätäqueqä kuapanäñi, qua täunqä äqutäsitäumepkqce. Qätäqueqä hñquaqu-hñquenä iquautanä hñquaquñi, hiñuinä äqunätä, hñquesanı qua täu äpäknğuwi. Itanğa qämäkä iqu, apäkä ymeqä nyuätñqä iqanqä iiyqä hipenüä iqi ätqäuä, iqu, ii ymeqä ae äyä nyquanğa, änätñqä äqunä ätqäuminqce.

⁵ Ga apäkä ii ymeqä e änyuekqä iqu, ii ymeqä yäqkä woyqä a äqätä, qokä-apäkä eeqänänjä äpmakäwänjuwä iu mitñqce, Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä iquvi.* Apäkä ii ymeqä ae äyä nyquanğa, qu iquenı haqä yätunqä maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqä zä-hawä iunqätä ätuma äukuwi. ⁶ Iu ätuma uwqanğuwänğa, apäkä ii anä avqñqä imñqä zä

* 12:5 Apqä Bukä 2:9

äukqe. Ga iqiñi, qu iñi ämipu, ymisañä äväpu, itqätan̄ppi, hiun̄ji 1,260 päwätñqä iñqce, Goti Hanjuwä Iqu an̄ä ae imäkekqe.

Qu qäukuä yätu mäkä äun̄guwiñqä

⁷ Itan̄ga qäukuä haqä yätutan̄ji, mäkä naqänän̄jä tiñä ätimäukqe. Maikoli† iqutä, iqueqä en̄ätqä iquatän̄ji, qu qämakä naqänän̄jä ique päsqan̄guwän̄ga, ga qämakä naqänän̄jä iqutä, iqueqä en̄ätqä iquatän̄ji, mäkä kima ikuwi. ⁸ Ga qu mäkä kima i ikuwi, yän̄än̄aqñqä maeqä epu, mäki homä ikuwi. Iñä iutan̄ji, qu qäukuä haqä yätun̄ji mäpmeqä ikuwi. ⁹ Itan̄ji Goti Hanjuwä Iqueqä en̄ätqä iqua, qämakä iquen̄ji, qua täun̄qä ämatnämepkuwi. Ii qämakä qän̄gatqä qu, “Setänä, ämaqeu kukñuän̄qä ätuma uwqä iqueyqä” änyuätmiñuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwän̄juwä iun̄ji, quan̄gä tqüä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämepäpiyän̄gan̄ji, iqueqä en̄ätqä iquaun̄jä-pqe qäsä ämatnämepkuwi.

¹⁰ Itan̄ji qäukuä haqä yätutan̄ji, nyi man̄jä yän̄än̄aqñqä hn̄qu tii tqan̄gi äwikqe.

“Tän̄gan̄ji, Goti Iqu Yän̄än̄aqñqä-tän̄jä-qu eä, an̄gi ae inätmetä, Iqunä ämän̄eyätñqce, ii ätnän̄jä iqi ae ätimäuqi. Itan̄ga ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu an̄gi itmen̄iñqä atäun̄juä ikqä Kraisi Iqu, yogä naqetä, yän̄än̄aqñqetä ämetñqce, ii-pqe ätnän̄jä iqi ae ätimäuqi. Ii tiñä etan̄gi. Setänä, neqä tatqä-guäkau hiun̄ji heatqä ique-ique Goti Iqueqä hin̄juä iqi kukñuä ämitätñqä iquen̄ji, bi

† 12:7 Jutä 1:9; Deniyäli 10:13

ämatnämäuquwi. ¹¹ Ga neqä tasi-guäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqetatä, Iquenyqä kuknuä awä ätminuwitatäni, yänänäqñqä ämepu, mäkä-huñqä iqueni ämawqätäupu, quwqä häñä-pmeqä diñqe kñuä mämeqä ipu, quwqä mäkä-huñqä iqua pizqä päsqeñqe zä miqä danä ikuwi. ¹² Iinjä etanqgetani, qäukuä iqukitä, qäukuä haqeu äpmeñuwä iquendä, he ewiqä tpiyä. Inäqe qua iqukitä, eqä-pñä iqukitä, oänä! Setänä iqu iqueqä quäuqä pmeqe, homä etanqi näqñqä eä, äwqä tnänjä imäkätä, henñqä ae äquvepqiya,” tqanqi äwikqe.

¹³ Ga qämakä iqu, qu iqueni, qua bu ae äyä ämatnämäuqanqä hiñuä äqunäqetani, iqu apäkä ymeqä qokä nyquanqñqä iñi, ändämikqe. ¹⁴ Inqani, apäkä iñi, iyyqä anjä avqñqä iunqä äväwa wätñqe, qu ymäuäkä naqänänjä iqueqä huqä hñquaqu ämämuasmewikuwi. Iqini quväukuä 3 äpäwätä, qanñuä 6 päwqanqanqe, ii qämakä iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, kinjä nämä pmetanqa, qu iñi anñuanä ämipu, ymisänjä äväqisminñuwi. ¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanqa, qämakä iqu, iqueqä manita eqä quta dueqanqa, ga eqe, aanjä naqänänjä imäknäqetani, apäkä ii qänaki äunjqwa ikäminqe. Qämakä iqu, eqä tqu apäkä iñi, huakä ämetä, qui imäkätñqä äwiñqqe. ¹⁶ Eqä iqu e päwqanqa, qua iqu apäkä iñi, yätamäkqä ävätä, eqä qämakä iqu quta ändomäukqe, hea enqä-pa äqäqauäqe, eqä iqueni yäpä imä ämawqatkqe. ¹⁷⁻¹⁸ I iqanqa, qämakä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänjä wiñqanqi, iqu ävätä, iyyqä ymeqä huizi iquau

mäkä päkmätä ikqe. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, kuknuä Jisasi Iqu awä ätkqe, a äqätminjuwä iquayi. Itañi qämakä iqu, eqä-huänjä-tänjä hikä weä iqi, pämä ätqäukqe.

13

Nanjuä hiqiyqä hñqu ätimäukqenqä

¹ Qämakä iqu iqi tqäutangä, nyi nanjuä hiqiyqä hñqu, eqä-huäniuta timäuqanji äqunqge. Iqu nyuänjä 7-tänjä-qu eä, itanğa nyuänjä komqä-hänyenjä 10 hunätanji äqunqge. Itañi hänyenjä eeqänänjä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enqä-pani äpmakäuminqge. Itanğa iqueqä nyuänjä iquauñi, yoqä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänqä hui äqänminqge. ² Ga nanjuä hiqiyqä nyi hinuä äqunqgä tqü, ii lepatqä enqä-panjä iiyi. Itanğa kiqä yuki, bea iquauqä enqä-pani. Itanğa kiqä mañi, laiyonqä iquauqä enqä-pani. Itañi qämakä iqu nanjuä iqueni, iqueqä yänänäqñqe ävätä, yoqä naqänqä iwimäkätä, itanğa ämiqe, iqueqä-kiuä enqä-panjä pmetñqä iwimäkkqe. ³ Itanğa nanjuä hiqiyä iqueä nyuänjä hñqueni, wätanqä-täñi. Ii pizqä äpäsana-tpu ikuwä-qe, wätanqä ququvqä iinjä iqu, ae äsätä, äñguä ekqe. Itañi qokä-apäkä eeqänänji, nanjuä hiqiyqä iquenyqä yäunjuä ipu, qänaknä äwikuwi. ⁴ Itanğa iqua, qämakä naqänänjä iqu iqueqä yänänäqñqe, nanjuä hiqiyqä ique äwikqenqä näqñqä ae epiyitanji, qämakä iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonjä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nanjuä hiqiyqä tqutä asänänji, tqukikä?”

Ä mäkä anäni, tqukitā hunyiyŋqāwā? Aanqeqa” ätäpu, nanuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Ingaŋi Goti Hanjuwä Iqu nanuä hiqiyqä iqueni, hiŋuinä qunätanŋi, iqu kiqä yoqä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätanŋi, qanua 42 äpäukqe. ⁶ Qanua iinŋä päwätqätanŋa, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqanŋani, Iqueqä yoqenqätä, Iqueqä anä qäukuä haqä yätunŋqätä, ŋŋ iu äpmeŋuwä eeqänänŋä iquaunqätä, tuwänŋisa ätminqe. ⁷ E qäyā ätätqätanŋi, Goti Iqu iqueni, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunua ikqä iunŋi äpäsätä, homä qäyā iwimäkätŋqä hiŋuinä äqunminqe. Itanŋa iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänŋä iutä, huiwä huitanŋä-huitanŋä änyänuwä iutä, kukŋuä eeqänänŋä iutä, itanŋa qua eeqänänŋä iu pmeqä iutä ämitŋqä hiŋuinä äqunminqe. ⁸ Iutanŋi, ämaqä qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänŋani, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeunŋi maqŋqä iminqä eeqänänŋä iqua, qu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonŋä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qänŋanä pizqä äpäsänuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-tänŋu-qu etanŋutqe, iqu kukŋuä tä qätä anŋuanä äwiyänä. ¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hŋque, guä kiyäueqänqä atäunua itqätanŋutqe, inŋi iqu guä kiyäueqä anŋu guä qiyänätŋqä wänqiyä. Itanŋa Iqu ämaqä hŋque, qu näpqä-hionaqetä pizqä päkŋŋqä atäunua itqätanŋutqe, ga qu iqueni, näpqä-

hionaqetä pizqä päkpnqäüä. Ga suqä tiinjä tqu timäuqanğani, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäqñqä äpmapu, quwqä quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätqäpnqä.

Nanuä hiqiyqä hñquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanji nyi nanuä hiqiyqä hñquququ, qua iunda ävautä äyapqanği äqungqe. Ga kiqä nyuänjä iunji, komqä-hänyenjä hñquaqu, sipsipqä meqä iquauqä enqä-panjä iinjä äunäqänğa, kiqä kukñui, qämakä naqänänjä hñqueqä enqä-paniqä. ¹² Nanuä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanuä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäüä, iqueqä wäunui imäkminqe. Nanuä hiqiyqä kinğanänjä iqu, wätanqä ququvqä, ique pizqä päkmätä ekqä, ga ae äskqä iquvi. Itanji qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmeñuwä iqua, nanuä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonjä woktäupñqä, wäunuä tii iminqe. ¹³ Iqu suqä naqänänjä, ämaqä mimäkqänänjä di huitanjä-huitanjä imäkätñqä yänänäqñqä ämakqe. Suqä hñqu tiinji. Qokä-apäkä iuqä hinuä iqinji, iqu, tä qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknätñqä imäkminqe. ¹⁴ Iqu nanuä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäüä, suqä iinjä iqua qäyä imäkätñqä, Goti Iqu iqueni, hinuinä qunğanğqetani, iqu qokä-apäkä qua täunji quanğä ätuätä, tii ätuminqe. “Nanuä hiqiyqä, näpqä-hionaqe qäyä äpäsqanğä, hänjä yqänä äpmeñqä iqueni, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.” ¹⁵ Itanji, iqu nanuä hiqiyqä ktqä

iqueni, yunuä qäyä vätnqe, Goti Hanjuwä Iqu hinuinä äqunqge. Inji ktqä iqu, kuknuä ätätä, ämaqä ktqä ique qonä mäwoktäuqä iqanqgqä iquauni, qu pizqä päkpnqä imäkkuwi. ¹⁶ Itanqani, nanuä hiqiyqä hñquaqunä iqu tqanqi, qu qokä-apäkä eeqänänä iuqä huiwiu atäunuä vqänqä äqäkuwi. Hñqua quwqä hipenivqä. Itani hñquauni, hipa ämuangisanjqä. Ga ämaqä hinginqä, ä yoqä-tänä, nñ mbqä kuapänä-tänä, nñ mbqä-nätmatqä jua-jua maiqä-tänä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä inuwä, ä huiziquauqä wäunuä hinginäwa äwiyätqänuwä-pqä iunipqeuä, qu eeqänäni, atäunuä vqänqä kiqä hiqñqä iutani, äyä ämakuwi. ¹⁷ Hiqñqe, ii nanuä hiqiyqä iqueqä yoqenä-qe, nñ iqueqä yoqä iuta a täuqänqe. Inji ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä hiqñqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmatqe, mbqä miqä da iqanqpi, ga huizi iqua-pqe, quvaqä nätmatqe, mbqä miqä danä ipnuwi. ¹⁸ Ga ämaqä hñqu kñuä äñguä-tänu eäqe, iqu nätmatqä tänqe, näqñqä äñguänänä hetñqänänjqä. Ämaqä hñqu näqñqä-tänä-qu eäqe, iqu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutñqänänjqä. Ii ämaqä hñqueqä yoqeuta atäunuä enqä-paniqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänä ätkuwinqä

¹ Ga nyi hinuä anġumä äqunġqe, Sipsipqä Meqä Iqu qoqonjä Sayonä yätu tqäutanġi äqunġqe. Itanġa Iqutanġi, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqueqä yoqetänġi, quwqä hipenġuiu äqämbu anä ätqäuminġuwi. ² Itanġi qäukuä yätutanġi, häänqä anġuanänġä hui qänġanġi äwikqe. Ii eqä naqä hñqueqä häänqätä, qaquvqä naqä hñqueqä äkakätä, enqä-panjä iinjä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panjä iinjä tqanġi äwikqe. ³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinjä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hinuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänjä hñqu ätkuwi. Apqä iquenqe, ämaqä huizi iqua-pqe, maqñqä epnä. Ga ämaqä kuapanänġä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmenġuwä iuta anġi mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näqñqä eqäuä. ⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqaqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqänġuwä enqä-panjä iinjä ma, ikikinyänġä äpmepu, anjä eeqänänġä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanġqeunġi, qänaki äwivändätqänġuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänġä qua täunġiuqä awä iqisa ae mbqä imetä, inji qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaqiyqä pmepñqä iinjqe, qu, qu-ganänġä enqä-panjä itmakqe. ⁵ Qu kukñuä quanġä matqä ipu, nätmatqä hnġua mimäkqä itqänġuwä iquaiqä. Oeyqä.

*Ynaunġqä hñquaqui-hñquenjä iquauqä
 kukñuinġä*

⁶ Nyi iinjä äqunmitanji, huizi, ynaunjqä huiziqu qäukuä awä iqi äväwa päwqanji äqunqge. Iqu kuknuä änguä hea ique-ique pmeqe, qokä-apäkä qua täu äpmejuwä iunji, kuknui awä tuätñqä iquvi. Qua eeqänänjä iutä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, ä anjä-kuknuä eeqänänjä iutä, ññ huiwä huitanjä-huitanjä iutänyä. ⁷ Iqu manjä yänänäqñqä tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeüqä suqe kuknuä tqeuta iwäsäutñqe, ae ätimäüqiyä. I etanji he Iquenqä zä yasämä ipu, Iqueqä yoqe haqeu matnämäupñqä, qonjä woktäupiyä. He Goti qäukuiu, quaeu, eqä-pñiu, itanğa eqä esquä eeqänänjä imäkkqä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, ‘änquiqä’ tpiyä.”

⁸ Itanji ynaunjqä huiziqu, hiñuiqänjä ique qänaki äwivändqä äquvepätä, tii ätukqe. “Anjä-himqä naqänänjä Bapilonänji, qui ae imäkñgiyä! Anjä-himqä Bapilonänji, qokä-apäkä eeqänänji, wainqä yänänäqñqä vqanji qu änäpu, hiqiiyqä iquwä-pa, kiqä suqä yänänäqñqä iu, huiwä yanä hiñgi imbnqä iwimäkqe qä. Auä ii qui ae imäkñgiyä!”

⁹ Itanji ynaunjqä huiziqu, iquaquisanjä qänaki äwivändqä äquvepätä, manjä tnänjä tiinjä ätukqe. “Ämaqä, nanjä hiqiiyqä iqueä yoqetä, iqueqä ktqetä, haqeu mamäupñqä qonjä äwoktäupu, iqueä atäunjä iinjqe, hipenjuinjä-qe, hipaeunjä-qe, ämapqä iqua, ii iqua wainqä aanjä huitanjä di bnqäüä. ¹⁰ Wainqä ii ämbqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjiyqä. Itanji Goti Iqu wainqä-eqetä, aanjä eqetä, yuqui-yaqui mimäkqä da yänqiyä. Oeyä.

Iqu Iqueqä äwqä tnäni, eqä-häkä imänqeu iquatimeqanġuti, ga ämaqä iqua, iquauqä ququvqenqä ämbnqänänjqä. Ii ämbqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iquauä hinuä iqisä, Sipsipqä Meqä Iqueä hinuä iqisäni, ämaqä iqua tänjä-hunqä ququvqe, tä iutatä, hikä piyanä-weqä tä änätqä iutatä, mapnqäuä.
¹¹ Iwä suakä, iquau tänjä-hunqä e vqä iquesa ätimäuqäqä iqu, iqu äpakä iquäniqeqä. Ga ämaqä nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä, qonä äwoktäupu, itanġa iqueqä yoqeta atäunuä iinqä ämequwä iqua, qu hiunġinga, heatqänġa, hapä pmeqe, mämeqä danä ipnuwä iquayqä.”

¹² Itanġanġi suqä iinjä iqua ätimäuqanġanġi, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, Iqueä suqä eeqänäni qänaknä ipu, quwqä quuvqä heqiyqe, Jisasi Iquenyqä a äkiqätäunuwä iqua, qu yänänäqnqä pmapnqänġanġi.

¹³ Itanġi qäukuä haqä yätutanġi, nyi manġa hġqu tii tqanġi äwikqe. “Si tuwanuä tii qäyä. ‘Ämaqä, qu Naqä Iquenqä quuvqä eqiyäpu, tängatati nänginqä äpäkombnuwä iqua, yeeqä äwinyänä.’” Itanġa Dnġä Änġuä Iqu-pqe, tii ätkqe. “Ii naqä-qakuiqä. Ii tiinjä etanġiyi. Quwqä suqä änġuä imäkmitpqä iqu, qutä anä wänigetanġi, quwqä wäunuä dnġa huqä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, hapä pmapnuwiqä.”

Ymisänjä mmqä iqanġa, tävqenqä

¹⁴ Iinjä äqunmitanġi, huizi, nyi qaquvqä qäpaiqä hġque, ämaqä ne qua täutanġa enqä-panġa asänänjä hġqu pmetanġi äqunġqe. Iqu

iqueqä nyuänjuñi, golqä ynña enqä-pa ämäüä, itanğa iqueqä hipa iuñi, hionaqä kuä-tävqä aanjä yanäqñque a äqätmiñqe. ¹⁵ Itañi ynaunjqä huiziqu, Goti Hanjuwä Iqueä anita yäpaqängisa ätimäüäqe, ämaqä qaquvqä ique pmetanğqä ique, manjä yänänäqñqä tii ätukqe. “Ymisanjä qua bu enqä eeqänäñi, mmqä ae iqä-qae, ga tänğanı ätävqänganjqae,* tqä hionaqetä täwiyä.” ¹⁶ I tquanğa, ämaqä qaquvqä iu äpmamiñqä iqu, iqueqä hionaqetä, ymisanjä ae mmqä itanğqä-quau ätäwikqe.

¹⁷ Itañi enätqä huiziqu, hionaqä kuä-tävqä yanäqñquä a qätqä-qu, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yätu ämätnänqetani äväma, yäpaqängisa ätimäukqe. ¹⁸ Itañi enätqä asä hñqu hiqäva-imäkqä ttawiuta äväma äpkqe. Iqu tä iu ämitñqä yänänäqñqä-tänjä iqueqä. Iqu enätqä hionaqä aanjä yanäqñquä-tänjä qätätanğqä ique, tiñä ätukqe. “Wainqä qua bu enqä häukui, mmqä ae iqä-qae,† tqä hionaqä yanäqñquetä huätä ätävätnä, naqä-hñqäqinyä mäqumuatiyä.” ¹⁹ Iiñä tquanğa, ynaunjqä iqu iqueqä hionaqetä, wainqä häukuä mmqe ätävätä, aquvä ämaqäkqe. Itañi iqu wainqä häukuä mmqä ätäwikqä ii ämetä, qonjqä ipu, kiqä eqä mapñqä hikä hovqä naqä ique ätnämäukqe. Hikä hovqä iqu, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäññqä ätnä. ²⁰ Qu anä-himqä yäpaqängisa ätimäupiyi, wainqä häukui, hikä hovqä ique ätnämäukuwi, qonjqä iqanğuwänğa, häñeçe, hovqä iquesa ätimäwa

* **14:15** Itkimäkqä 14:7 † **14:18** Itkimäkqä 14:7

yäpaqängisa äpawäkqe. Hänëeqä i äpawäkqe, ätuwa äpeyätä, ämaqä iunji ämäpмуäqänänjä iinji, ii huakä enqä-pa, kinjä haqä nämä† äquveqäkqe.

15

Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä a äqätänjuwiñqä

¹ Nätmatqä iinji timäuqanji hinjuä äqunmitani, huizi, hiqñqä huitanä hñqu, qäukuä yätuta timäuqanji äqunätmä, “Squänänjä äqunänjundiyä” tmä ikqe. Nyi tiinjä äqunqge. Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnqä a äqätpu äpmaminuwi. Nätmatqä quvqä iinji, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjiuta qäpu ätimäuqä-qae, anñinji hui matimäuqä yänqiyä. ² Itanji nyi eqä-pñä naqänänjä hñqu, huiwä hiqumuanjä hinjuä iqänqä-nänji, tetä qäsä imäkquwä-panjä iinjä äqunqge. Itanğa eqä-pñä iqueä manjä iqinji, ämaqe, qu mäkä iunji ämäwqätäupu, nanjuä hiqiyqä iquesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunjuä iñqetä, mändi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäuminuwi. ³ Qu iqi ätqäpiyanñanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätminuwi.

“Naqä Iqukiyä, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si wäunjuä yänänäqñqä, ämaqä mimäkqänänjä huitanä

† 14:20 Jonä iqu hiqñqä 1,600 äqäkqe. Hiqñqä iinjuqa, ii 300 kilomita enqä-paniqä.

di, Imäqä-quki etanġi, ga ne hinuä äqunätanä änevauqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänġä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänġi, jänänänġä eä, ga aanġä naqä-qakuänänġiä.

⁴ Naqä Iquki, Si aanġä pmuai, Tqä-täuänänġä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänġä iqua äpäpu, Sinyqä qonġä äuktäupu, ‘änġuiqä’ tṛnuwänqänänġä. Tqä suqä aanġä jänänänġi, ätnänġä iqi ae ätimäuqeä. Tqä suqä iinġä iquautanġi, qokä-apäkä eeqänänġi, Sinqä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäuqäpṛqänänġä.”

⁵ Nätmatqä iinġä iqua ae ätimäuqanġa, nyi anġi hinuä äqunġqe, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anġä qäukuä yätu ämatnänġä yäpä imnġi, hiqṛqä pmua ique hinuäquva enminġe, ävatṛganġi äqunġqe. Namnä anġä iunġi, Goti Iqueqä kukṛuä-suqe, äwäminġe. ⁶ Itanġi enätqä 7, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkṛṛqä a äqätminjuwä iqua, hiqṛqä pmua iuta yäpaqänġisa ätimäuukuwi. Iquauqä huiwä iunġi, ämuasmänġä kiyä maeqä, aanġä äyänġä ipumbu, quwqä quikuiunġi, golqä yauqä enqä-pa äyiminjuwi. ⁷ Itanġi enätqä iquauṛi, nätmatqä hänġä-pmeqä-tänġä hṛquaqui-hṛquaquiṛi iquautanġä hṛqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanġa hevqä iinġä iquauṛi, Goti Hea Iqueique Pmeqä Iqueqä äwqä tnänġi, manġuä änyiminġe. ⁸ Itanġa Goti Yoqä Naqetä, Yänänäqṛqetä, Ämenqä Iqu pmetanġiyqä kṛuä ävatṛqe, hiqṛqä pmua iunġi, suakä iqu, äkeikqe. Itanġa enätqä iqua, quwqä nätmatqä quvqä

qäpu equaseqan̄guwän̄gan̄qe, ämaq̄e hiq̄n̄qä iun̄i, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Enjätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnän̄ä iinqä hevqe, equasekuwin̄qä

¹ Itan̄i nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiq̄n̄qä pmua yäpä yän̄gisani, man̄ä hn̄qu tqan̄gi äwikqe. Iqu enjätqä 7 iquaun̄i, man̄ä yän̄änäq̄n̄qä tiin̄ä ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnän̄ä iinqä hevqä 7 iqua, qua bu eeqänä equasäpiyä.”

² E tquan̄ga, enjätqä hin̄uiqän̄ä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnän̄ä iinqä hevqe, ämä äwäqe, qua haq̄eqi equasekqe. Ga in̄gan̄i, ämaqä, nan̄uä hiq̄iyqä iqueqä atäun̄uä imbu, iqueqä ktq̄en̄qä qon̄ä äwoktäumin̄uwä iquauqä huiwun̄i, wätan̄qä ququvqän̄äni äwimakqe.

³ Itan̄i enjätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnän̄ä iinqä hevqe, eqä-pn̄ä iu equasekqe. Equaseqan̄ga, eqä-pn̄i, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä häneqä en̄qä-pan̄ä iin̄ä ätuekqe. Ga nätmätqä eqä-pn̄iu äpmen̄uwi, eeqäpn̄ä äpäkon̄guwi.

⁴ Itan̄i huizi, ynaun̄jqä 3 iqu, iqueqe ämä, eqä qan̄ä äpäwitn̄qä iquautä, eqä esquä iutä equasekqe. E equaseqan̄ga, eqä iin̄ä iqua, eeqä häneqä imän̄gqe. ⁵ Ga in̄gan̄i nyi ynaun̄jqä eq̄eu miqä iqu, tii tqan̄gi äwikqe.

“Goti Tqä-täuan̄ä Naqä-qakuä-quki eänä, Qän̄ganä Äpmamin̄ä, Tänga Äpmen̄ä, Iqukiyqä. Si ämaqä iun̄i, quwqä suqe

iwäsäutnä, nätmatqä quvqe wimetŋqä ätŋi, ii Tqä kukŋuä ätŋi waqiyä manä, aanjä jänänänjqä. ⁶ Ga ämaqä Tqä kukŋuä hiŋuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqänqä atäunjuä ikŋä iquautä pizqä äpäsäpu, quwqä häŋeŋe iotŋqä imäkkuwitaŋi, Si häŋeŋe ämaqä quvqä tqua bŋqä äwiŋi, ii quwqä kimäŋi, qäyunänjqä.”

⁷ I tqanğa, nyi hiqäva-imäkqä ttawä iutaŋi, maŋä hŋqu tii tqanği äwikqe. “Goti Naqä Aanjä Yänänäqŋqä Eeqänänä-tänjä Iquki, Tqä qokä-apäkä kukŋuä mitqe, quanğa manä, aanjä naqä-qakuä jänänänjqä.”

⁸ Itaŋi enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iŋqä hevqe, mäptqä ique equaseqanğa, Goti Hanjuwä Iqu mäptqä iqueqä te, yänänäqŋqä ätimäutä ämaŋeu tä qäyä nätnqä, hiŋuinä äqunŋqe. ⁹ Itaŋi mäptqä iqueqä te, aanjä tnänjä imänätä, ämaqä iuŋi häkiyä yäqiyqanğa, qu Goti Hanjuwä, nätmatqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitŋqä Yänänäqŋqä-tänjä Iqueqä yoqenqä kukŋuä ququvqä ätmiŋuwi. Injä ätäpiyanğanı, qu Iqueqä yoqe, haŋeu mamäupŋqe, kŋui makunmäkŋqä imiŋuwi.

¹⁰ Itaŋi huizi, ynaunjqä 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iŋqä hevqe, nanjuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanğa ämaqä nanjuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi äpmamiŋuwä iuŋi, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyanğanı, tänjä aanjä ququvqä wunğanı, quwqä tewi huakmä imiŋuwi. ¹¹ Qu quwqä huiwiu tänjä-hunqätä, wätanqetä, wimeqanŋqenqä Goti

Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitnqä Iquenyqä kuknuä ququvqä ätminjuwi. Iinjä ätäpiyanğanı, qu quwqä suqä ququvqä imäkminjuwi, tuwä äwiyäpu, knui makunmäknqä iminjuwi.

¹² Itanı asä enätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä ingisanjä iquauñqä hänaqe näwenyä imäkätñqe, eqä naqä injä iqu ye ikqe. ¹³ Iinjä iu äqunumi huizi, mätänjä enqä-panjä dnä quvqä hñquaqu-hñquenä iqua, qu qämäkä naqänänjä iqueqä manjutatä, nanjuä hiqiyqä iqueqä manjutatä, ä hinjuä-tqä quanğä iqueqä manjutatä timäuqanğä äqunğqe. ¹⁴ Ga dnä ququvqä injä iqua, nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di, huitanjä-huitanjä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmenjuwä iquau äwimayikitqänjuwä iquayi. Ii tiinjä etanğiyi. Dnä iqua ämiqä naqä iquauqä knui ävauqumuatqanğpi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquvä ämaqäyäpu, itanğa hiunji naqänänjä, Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu atäunjuä ae ikqä iquenı, Iqutä mäkä humbnuwänqänänjä.

¹⁵ (“Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmänğanı, quwä-meqä iqua äquvepätqänjuwä-pa, injä quvepmqänä. I hitanği ämaqä hñqu, hiqaqä mäwiqä itä, ga qokä-apäki, iqueqä womba injqe, ätnänäqi injga ikiqanğuti hinjuä qunquä injqe, iqueqä ämuasmänqe, kiuätä qäqiqi emitätqe, itanı ämaqä injä iqu, yeeqä iquänqä.”)

¹⁶ Itanı dnä quvqä iqua, ämiqä naqä iquaunı ätuma, anjä, Israitqä iquauqä kuknuä

iunji, ‘Amaketonäüä’* änyuätkuwä iunqä, äquvepkuwi.

¹⁷ Itani enätqä yäpakä 7 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä hevqe, qäukuiu equateqanğa, Ae equateqanğa, Goti Hanjuwä Iqueä anjitanj, manjä hnqu, zä-hawä iuta yänänäqñqä, “Qäpiyqä!” ätkqe. ¹⁸ I tqanğa, qaquvqetanjä we-hunqe, im-imä ändakka weqanğa, häänqä naqänänjä ätätä, qaquvqe osqanğa, itanj eekä aanjä naqänänjä ikqe. Ga eekä iinjä iqu, qänğanä qokä-apäkä qua täu äpmaminuwänğanj, naqä iinjä di miqä iminqe. ¹⁹ Iinjä iqetanj, anjä-himqä naqä Bapilonä ii, hiqnqä 3 äkutänğanğa, itanğa ämaqeüqä anjä-himqä huizi-pqe, qui eeqä imäkñgqe. Goti Hanjuwä Iqu, anjä-himqä naqä Bapilonä iiyqä suqenqä knjä indqänäqe, Iqu anjä-himqä iquenj, wainqä-eqe, Iqueqä eqä-häkä† imänqe equasimetä, änätñqä imäkkqe. Ga wainqä-eqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä naqänänjiyqä. ²⁰ Eekä iqanğa, qua eqä huväkiyä äwäkäwänqä isua eqä ämäpмуäqanğa, qoqonjä-pqe matqäüqä ikuwi. ²¹ Itanj, hiwiyä häukuä naqänänj, qäukuä yätuta äpäknğqe. Iquauqä hanjä-iqe, aanjä kuapänänj 50 kilo tqe. Inj ämaqäyqä haqeqi äqäyäpäknätä, qunj aanjä quvqä kuapänä iwimäkkqe. Ququvqä iwimäkqanğqenqä, qu Goti Hanjuwä Iquenqä kuknjä ququvqä ätminuwi.

* **16:16** Yoqä ‘Amaketonä’ iqueqä quati, ‘Qoqonjä anjä-himqä Megito iu ätqäunqä’ iquvi. Qänğanänj, Israitqä iqua mäki, iqi äunquwi. Tiwiqä hnqu 2 Ämiqä Naqä 23:29-30 iu äqänä.

† **16:19** Matiu 20:22; 26:39; Jonä 18:11

17

Apäkä huiwä yanä hiŋgi ikiqä iinyqätä, nanuä hiqiyqä iquenqätä

¹ Itan̄i enätqä 7, hevqä a äqätänuwä iquautan̄ä hŋqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanä hiŋgi kiin̄ä ikiqä, eqä kuapänän̄ä iquauqä haqeqi äpmeŋqä ii, iyyqä ququvqenqä kima metŋqenqe, ämäktquamqänä” ändkqe.

² “Ga qätä nyiyä. Apäkä iin̄i, ämiqä naqä, qua täutan̄ä iqua ätuma ikipu, huiwä yanä hiŋgi inyäkitqän̄uwiqä. Ga aan̄ä ämaqä qua täutan̄ä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänäqŋqe änäpu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmätqä huiŋqä änyä maqŋqä epiyanä itqän̄äuä.”

³ Kukŋuä iin̄i ae ändäqe, iqu Dn̄ä Äŋguä Iqueqä yänänäqŋqeta, an̄ä avqŋqä iunqä ändma äukqe. Iqin̄i, nyi apäkä hŋqu nanuä hiqiyqä häŋesqä hŋqueä haqeqi pmetan̄gi äqunqqe. Ga nanuä hiqiyqä iin̄ä iqueqä huiwä iun̄i, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukŋuä tuwän̄gisa tqä yoqenä, imueqänqä iquvi. Ga iqu nyuän̄ä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuän̄ä iin̄ä iquauŋi, komqä-hän̄yenä 10 äunminqe. ⁴ Ga apäkä iyyqä ämuasmänqe, häŋesqätä, ipisqätä, itan̄ga golqä quayuŋuä huitan̄ä-huitan̄itä, ä hikä quayuŋuä äŋguänän̄ä huitan̄ä-huitan̄itä, wimŋä aan̄ä qeqätqä imäkkuwi-tän̄ä iiyi. Iyyqä hipa iun̄i, golqä häkä a äqätminqe. Suqä Goti Iqueqä hiŋuä iqi piyanä-weqätä, kiyä mätqätä, iyyqä huiwä yanä hiŋgi äväkitäqän̄ga imäkäkäminqe, häkä iin̄ä ique man̄guä änyminqe. ⁵ Ga iyyqä

hipenüä iunji, qu iyyqä yoqä tii äqäkuwi. “Anä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänjä, hiŋgi qnqä iuauqätä, suqä piyanjä-weqä qua iu äwiŋqä eeqänänjä iuqä känaiyi.” Yoqä iinjä iqueqä qakui, zä äwämiŋqe. ⁶ Apäkä iinjä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkoŋguwä iuqä häŋeŋe änätä, ämaqä hŋqu eqä yänänäqŋqe, änätä wänä-wänä ikiqä-pa, e iqanŋi äqunŋqe. Nyi hiŋuä iinjä äqunmi, yäunüä itmä, kŋuä kuapänä änyikqe.

⁷ Kŋuä e änyätqätanŋa, ynaunjqä iqu tiinjä ändkqe. “Si sunjqä yäunüä inyä?” Iinjä ändäqetanji, tiwiŋe tii änyikqe. “Apäkä iisä, nanüä hiqiyqä, ii haŋeqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänjä 7-tänjä ga kiqä komqä-hänyeni, 10 iquätäni, iquaquiyqä qakui zä witanŋqä-qe, nyi ämäktquamqeqä.” ⁸ Iinjä ändäqetanji, tiinjä ändkqe. “Nanüä hiqiyqä si hiŋuä äqunänjä iqu, qänŋanä äpmamiŋqä-qe, tänŋanji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpäuŋuä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tänŋisa yapätŋqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänŋiyä. Qokä-apäkä qua iutanjä, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäkqänŋatqä quwqä yoŋe, bukä hänä-pmeŋe maqŋqä inqä iqua, nanüä hiqiyqä ique hiŋuä äqumbiyi, yäunüä ipŋqäuä. Ii tiinjä dutanji. Qänŋanäni iqu äpmamiŋqe, ga tänŋanji mäpmeqä inqe, iwä qänakndanji iqu ätimäuniqeqä. ⁹ Ga ämaqä kŋuä indqänqä äŋguä-tänju etanŋutqe, iqu nätmätqä tänqe, näqŋqä äŋguä heŋqiyä. Nyuänjä 7 iqua, qoqonjä 7 iquauŋqä atäuŋuä änyänä. Itanŋa apäkä ii, qoqonjä iquauä haŋeqi äpmenä. ¹⁰ Ga anŋi

tiinjqä. Nyuänjä kuapänä iqua, ämiqä naqä 7 iquaunqä, atäunjuä inä änyänä. Iwä iquautanji, 5 iqua qui ae imäknganqä, kiuänänjä hnqu yqänä pmetanji, ä huiziqu matimäuqä yqänänjqä. Ga iqu ae ätimäuqetanji, kuapänä mäpmeqä, wänqäpu pmenqiyä. ¹¹ Ga nanjuä hiqiyqä qänqanä äpmaminqä, tänqa-pqä mäpmeqä da injä iqu, ii iqu atäunjui tiinjqä eänä. Ämiqä 8 iqueyqä. Itanqanji ämiqä iinjä iqu, huizi iquautanjä anänjä-qu enqä-qae, ga iqu qui hämänä imäknäniqeqä.”

¹² Iinjä ändäqetanji, tii ändkqe. “Komqä-hänyenjä 10, si äqunänjä iqua, ii atäunjui, ämiqä naqä 10 iquaunqeqä. Iinjä iqua, ämiqä naqä ae equwä ma, nanjuä hiqiyqä iqutä yänänäqñqä anä ämapiyi, ämiqe zinuänggata ti mäptqä timäuqänqanqä wänqäpu mipñqäuä. ¹³ Ga ämiqä iinjä iquauqä knji, naqä-hnqunänjqae, quwqä yänänäqñqetä, ä yoqä naqetä, nanjuä hiqiyqä ique wipñqäuä. ¹⁴ Ga nanjuä hiqiyqä iqutä, ämiqä iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqutä mäkä äumbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qu eä, ämiqä iquauqä Ämiqä-qu etanqä iutanji, Iqu iquauñi mändi äkittqiyätä ämäwqätäunqiyä. Itanqa Iqu mäkä iqanqgeu anä iquwä iqua, ii ämaqä Iqu tääqä ätuätumetä, Iqueqänqä atäunjuä itä, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, kukñuä qänaknä itqänjuwä iquayi.”

¹⁵ Itanji enätqä iqu kukñuä hui inä tii ändkqe. “Eqä naqä, apäkä huiwä yanjä hinji ikiqä ii äpmenqä iqi pätcätanji äqunänjä iqua, ii

atäunui tiinjqä eä. Qokä-apäkä huiwä huitañä-huitañä iinjqä, kuknuä huitañä-huitañä mñqä, qua huitañä-huitañä iutañä iinjqä, eeqänäñi aquvä naqänäñä äqänäpu, äpmeñuwä iunjqä eänä. ¹⁶ Itañi komqä-hänyenä 10 äqunäñä iquatä, nañuä hiqiyqä iqutä, tängañi apäkä huiwä yanä hinqi ikiqä iinyqä, himä-wiunjqä wipñqäuä. Qu apäkä iini, iyyqä nätmatqä ämotaupu, qäkä tpqä iwimäkäpu, iyyqä guwä huiwä du ämäkäñqe änäpu, itanga iini, tä hämänä wätakä niqiyätñqä ikapñqäuä. ¹⁷ Suqä iinjä imäkñqe, tiinjä itañgiyi. Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä timäuniqä iinjqä qänğanä ätätä eänqeu timäutñqä diñqe, Iqu Iqueqä-kiuä ämiqä iquau kñuä vqanji, ga qu kñui, naqä-hñqunä indqänäpu, quwqä ämaqeu miqänjqä yänänäqñqä eeqänäñi, nañuä hiqiyqä ique wipñqäuä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänäñä ätkqä dunqe, inyänä iqa uwqäpnuwiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hinuä äqunäñä ii, atäunuä tiinjqä eänä. Anä-himqä naqänäñä, ämiqä naqä qua iunä eeqänäñä iquau ämitñqä iinyqä ätnänä.”

18

Anä-himqä Bapilonäñi, apäkä hinqi ikiqä enjqä-panjä itañgi, qui imäkñqenjqä

¹ Nyi nätmatqä iinjä iquauñqe, qätä ae äwimi, enjätqä huiziqu qäukuä haqä yätunji äväma,

quvepqaŋgi äquŋqce. Iqu aanä yänänäqŋqä-tänä-qu, ga iinjä motquetŋce, iqueqä huiwiutani, qua iu we äunmiŋce. ² Itani iqu maŋä yänänäqŋqä tiinjä ätkce.

“Anä-himqä naqä Bapilonä ii, aanqeqä! Qui ae imäkŋgiyä! Ii dnä ququvqä iquauqä anä ätimäuqce. Dnä hŋquatä, yŋŋä hŋquatä, nanuä hiqiyqä hŋquatäni, qu Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, kiyä imätmäkŋga äwätqäŋuwi, iqi äpmeŋäuä.

³ Ii tiinjä duta itaŋgi. Ämaqce, wainqä-eqä yänänäqŋqce änatqäŋuwä-panä iinjä, hueqä-himqä eeqänäŋi, iisä huiwä yaŋä kuapänä änyäpu, itaŋga ämiqä naqä, qua iunä iquapqce, iisäŋi huiwä yaŋä inä änyimiŋuwi. Ga ämaqä quaeutaŋä, mbqä wäunuä imiŋuwä iqua, qu mbqä wäunuä ipu, iwä mbqä kuapänäŋi, ii suqä quvqä huitaŋä-huitaŋä womba miŋqä imäkmiŋqeta, ämamiŋuwiqä.”

⁴⁻⁵ Inji ae ändqaŋga, nyi maŋä hŋqu-mända qäukuä yätuta tii tqaŋgi äwikce. “Nqä qokä-apäkäuä, anä-himqä iunji, iyyqä suqä ququvqä aquvä imäkqa-imäkqani, qäukuä haqä täu etqutquiyä. Itani Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänäŋä imäkätŋqenqä kŋuä indqäŋgiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätŋqeta, iyyqä mbqä quvqä metŋqä-pqce, hesä anä guäyamä maiqiyce, qäyunä ma, quvqänäŋiqä. Iiŋiŋce, he anä iqinjä, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hiŋgi ikiqä ii, huiziquau iwitquetŋqenqä kŋuä heyqaŋgutce, ga suqä asä iinjä, he witquapŋqeqä. Ii iyyqä suqä quvqce, ämamoŋäka äpäyätŋqä-pa,

iyyqä mbqä quvqä metŋqe, ämämonyqa äpâyäpu, kima wipiyä. Iinjä itäqanġani, ii eqä yänänäqŋqä huitañä-huitañi, eqä-häkä inġeu, huiziquaunqä guâyamä äqiyimetä ävätŋqä-pa, he eqä aanä yänänäqŋqänänjä eqä-häkä inġeu guâyamä äqiyimepu, ga ii änätŋqä iwimäkpiyä. ⁷ Ii iyyqä-kiuänqce tii ätnätŋqeqä. ‘Nyi eeqänänjä iu ämiqä naqä äpmamä, itanġa ämiqä zä-hawä iu äpmenänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanjä-iqä nyimeqanġutiyqae, kŋuä qämqä manä. Nyi naqinjqä.’ Ii injä ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamänätä, iyyqä-kiuä äminyätŋqe, nätmatqä kuapänänji ämäqumuakka äpâyätŋqeqä. Iinjä imäkätŋqenqä, he apäkä inji, täñä-hunqce kuapänä äväpu, kŋuä kuapänä-pqä qiyätŋqä inä iwimäkpiyä. ⁸ Iinjä dutañi, hanjä-iqä huitañä-huitañi, hiunġi hŋquenyä wimenqiyä. Iwä täñä-yaqe, hävemnäqŋqä ätimäutä, ämaqä kuapänänji, kŋuä kuapänä äqâyäpu, itanġa ymisanjä dä naqänänjä timäunqiyä. Itañi anä himqä naqä Bapilonä ii, tä wätakä iqiyämäunqiyä. Hanjä-iqce naqänänjä injä wimetŋqe, ii Goti Naqä, iyyqä suqe Iwäsäuqä Iqu, yänänäqŋqä eeqänänjä-tänjä Iquvi.”

⁹ Itanġa ämiqä naqä qua iutanä, iisä huiwä yanä änyäpu, nätmatqä kuapänänji anä ämäqumuakka äpâyätqanġuwä iqua, inji, tä änätäqeta suakä timäunqanġi äqumbiyi, qu kŋuä huäqä-hunqä äqâyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwiqä. ¹⁰ Qu ii täñä-hunqä quvqce meqanġi äqumbiyi, zä winġanġi, iisänjä qäqi matqäuqä, kinä haqä näñi ätqäpiyänġa tpnuwi.

“Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kiñä änaunqiyä! Si aña himqä, aanjä naqänänjä yänänäqñqä iikiyi! Injä etanqi, tqä suqä quvqenqä kimañi, maqänä äyä äkimeqiyä!”

¹¹ Ga ämaqä qua iutañä mbqä wäunüä naqä imäkätqänjuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwänqce, aanqä itanqi, Bapilonä iinyqä kñuä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwi.

¹² Iquauqä yquayi, tiñä iquauñqeyi. Golqä, silpa, ññ hikä äñguänänjä iu, wimñä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäuqänänjä äñguänänjä iu, ä yuä qäpaiqä äñguänänjä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä häñesqä, ññ yuä kakä iquau, ä zä eeqänänjä huitañä-huitañä jinañä-weqä iquayi. Itanqa, nätmätqä huitañä qu eläpenqä iquauqä hiqunañä itä, ññ zä äñguänänjä itä, ä brasi äyänqä itä, ainqä änä moquasqänänjä itä, ññ hikä äñguänänjä tqätqäkä-tänjä itä imäkminjuwä iquayi. ¹³ Itanqa yquayä hui-pqe, inänjqä. Ii nätmätqä huitañä-huitañä, buayi äwi yätñqä, añi jinañä-wetñqä imäkqeu, itanqa wainqä, olipqä eqä aowä, ä bretqä imäkätñqetä. Ga qu bulumäkata, sipsipqätä, hosi-pqä, ññ kalisi, hosi iqua eyqiyäma äuminjuwä iquau, wäunüä-wiyqä hinginqä iqua-pqe, itanqa ämaqä mäkiu mäñdi äkittqiyäpu, ätuma äuminjuwä iquau, inänjä-tänuai. Nätmätqä eeqänänjä ii, mbqä ipñqce, ämaqä hma etanqenqä, äwqä hanjä-iqä mapnuwi.

¹⁴ “Nätmatqä si kuapänä äkinyätñqä ii, eeqänänñi sitänjä qäqiqi mäwiqä, kiñä nämä äwiqiyä. Huyä-quayunüä äñguänänjä mbqä haqä yämä enqä tä, eeqänänñi hma eqäqce, si

anġiņi hiņuä mäqunquä da isġqinyä.”

¹⁵ Inġi, ämaqä, nätmätqä iinitä mbqä wäunjuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutaņi mbqä kuapänänjä-tänjä emitpqä iqua, ii, tänjä-hunqä quvqe meqanġqenqä zä wiņganġi, kņuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä haņä-iqä ämepu, iisänjä qäqi matqäuqä, kiņä haqä näņi tqäpnuwi. ¹⁶ E ätqäpiyanġanġi, tii tpnuwi.

“Oänä, anjä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiņä änaunġiyä! Ii qäkä qäpaiqä anġuanänäņi äyäutä, yuä häņesqätä, ipisqätä ämetä, itanġa iyyqä huiwä iunġi, golqä, hikä hui mimäuqänänjä anġuanänjä, ä wimņä aanjä qeqätqä imäknätġeqä. ¹⁷ Mbqä nätmätqä eeqänänjä iinġi, haņä-iqä ii wimeqanġanä, qui ae imäkġġiyä.”

Ga yimbaeu ämitqänjuwä eeqänänjä iquau, ämaqä eeqänänjä yimba iu äqämbu, qua eeqänänjä iunqä äwätqänjuwä iquau, ŋġ ämaqä eeqänänjä yimba iu wäunjuä itqänjuwä iquau, ŋġ mbqä wäunjuä eqä-pņä du itqänjuwä iquapqe, Bapilonä ii-sänjä qäqi matqäuqä, kiņä näņi ätqäukuwi. ¹⁸ Ga kiņä näņi ätqäupu, anjä-himqä iinġi, tä ganġqä suäki hiņuä äqumbiyi, maņä yänänäqġqä tii ätkuwiqä. “Anjä-himqe, naqänänjä tqutänjä asänänġi, hġqu hmanġqä.” ¹⁹ Ga qu qua hiņä ämepu, nyuänġiu äuaquvauqumuuatnäpu, kņuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä haņä-iqä-tänjä äpmepu, maņä yänänäqġqä tii tpnuwiqä.

“Oänä, anjä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiņä änaunġiyä! Iiyqä nätmätqä kuapänä ämäqumuatqa äpemiņqetani, yimba

eeqänänä iquauqä kunuŋua, eqä-huänju ikipu, mbqä kuapänänä-tänä ekuwi. Haŋä-iqä ii wimeqanŋanä, qui ae imäkŋgqenqä, huäqä kinä änaunŋiyä!”

²⁰ “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, haŋä-iqä anä-himqä ique i äwimeqenqe, äwqä yeeqä iyä! Itanŋa, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqänqä endowatkqä iquendä, ŋŋ kuknuä hinuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä et-quetŋqenqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimaŋi, ävqiyä.”

²¹ Kuknuä ii ae ätqanŋa, enätqä yänänäqŋqä hŋqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä enqä-panä, hikä kätanänä hŋqu ämetä, eqä-pŋä bu ätnämeqäkqe. I imäkätä, tii ätkqe.

“Nyi imäkqä-panä iinŋi, qu anä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqŋqä tnämeqäqanŋuwänŋa, iwä ämaqe, hinuä anŋiŋi mäqunquä danä ipnuwiqä. ²² Iinä etanŋi, Bapilonä iiki, gita päsqä, hääwä-tqä, ga äkakä huitanä-huitanä qŋqä huizi iqua, tqä täkŋä yäpä inŋisaŋi, äkakä maqŋqä da yänqiyä. Ga ämaqä wäunjuä huitanä-huitanä imäkqänqä näqŋqä ae ämetqänjuwä iqua, qu saqä yäpänŋisaŋi mäpmeqä da ipŋäüä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpänŋisa mäwiqä da yänqiyä. ²³ Hiqi-tä iqueqä we-huŋqe, we makunqä da yänqiyä. Ga qokä apäkä ämanqä kuknuä ii-pqe, saqä yäpänŋisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmätqä iinä iqua, tiinä duta kimenqiyä. Ämaqä, tqä mbqä wäunjuä iqä iqua, qua täunŋi, ämaqä

naqä, yoqä-tänä-qua äpmamiñuwi. Ga si paaqä huitañä-huitañä imäkätinä, qokä-apäkä qua eeqänänjä iu qänaknä kipñqä, quanğä äyä ätumiñi.”

²⁴ Itanğa, kukñuä hiñuä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-hunqä iqua äpäkkuwitani, hanä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä” ätkuwiñqä

¹ Iinjä ae ätimäuqanğa huizi, nyi manjä kuapanä qäukuä yätuta tii tätqätanğä äwikqe. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hanjä anğı iqumuatqetä, yoqä naqetä, yänänäqñqetäñi, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänjqä. ² Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäuqanğanı, hmbu kikiyanğüä miqä, aanjä naqä-qakuänänjä Jänä Iwäsäuqä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanjä hiñgi kiinjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua iunı, iyyqä ii ikiqeta qui iwimäkmiñqetani, Goti Hanjuwä Iqu, iinjä iwäsäuqeqä. Ii Iqueqä wäunuä-wiyqä iquau pizqä äpäkkqenqe, Iqu iyyqä kimanı ävqiyä. Iinjä iutani, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

³ Iinjä ätpiyi, qu anğumñi tiinjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änätäqetanjä suaki, hea inğa-inğanqä iqa uwquätñqänänjä!”

4 Inğanı ämaqä naqä 24 iquatä, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinjä iquatä, qonjä äqutasepäpu, Goti zä-hawä iu Äpmenqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

5 Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanı, manjä hñqu tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäpä iqinyä itqänuwä iquenä, ämaqä hñginqä-qe, yoqä-tänjä-qe, eeqänänuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!”

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqä, ymisanjä imäkkqenqä

6 Itanı nyi qokä-apäkä kuapänänjä hui, kukñuä ätäpu, aquvä äqämbu pmetanğä-nänjä äwikqe. Wiñuä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäqñqä iinjä osquanği äwikqe. Häänqä-qua e osuäpiyanğanı, tnänjä tiinjä ätkqe.

“Goti, neqä Naqä Yänänäqñqä Eeqänänä-tänjä Iqu, tänğa aanjä ämiqä yänänäqñqä äpmenqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! 7 Tänğanı ne äwqä äñguä nenğanğuti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqueqä. Ii tii etanği. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqe, qäyu ätimäuqiyä. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. 8 Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, äñguä kiyä mamätqä wenyä-hunqe ipnätñqä hiñuinä äqunğqe.” (Ämuasmänqä qäpaiqä äñguänänjä iinjı,

ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänju itqänjuwiyqä.)

⁹ Iinjä etanji, enätqä iqu tii ändkqe. “Si kuknuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisänjä iunqä ppnqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipnqäuä.” Iinjä ätätäqänğanj, tii ändkqe. “Kuknuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanjä naqä-qakuänänjiqä.”

¹⁰ I dqanğa, nyi enätqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinjä miqä panä! Nyi wäunjuä sitä, tqä tta-tnğuäka, kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqeuqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquendä, itqänjuwä-pa, asä iinjä itnqä iqunjqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iquenqänä mamävä.”

Ämaqe, Goti Iqueqä kuknuä hinjuä tñnqä ävauqumuatätñqe, ii kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqeyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Äpmenqä Iquenqä

¹¹ Nyi iinjä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qnqanjä hutänğanğa, hosi qäpaiqä hnqu tqäutanji äqunqqe. Ga Ämaqä, hosi ique äpmenqä Iqueqä yoqe, tiinji. “Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäkqä Iqueyqä.” Iqu qokä-apäkä iuqä suqenqä iwäsäutäqänğa-pqä, ä mäkä ämivauätäqänğa-pqe, Iqu suqä aanjä jänänänju itä, imäkätñqe. ¹² Ga Iqueqä hinju,* tä hänaqä äsätä we-hunqä-panjiyi. Iwä Iqueqä nyuänjuñi, ämiqä iquauqä ynğa

* **19:12** Itkimäkqä 1:14

kuapänä äpmaikäumiŋqe. Nŋ Iqueqä huiwä iuŋi, yoqä hŋqu äqänä. Huizi iqua yoqä iquenqe, maŋŋqä etanğä, Iqueqä-kiuänä näŋŋqä eä. ¹³ Ga Iqueqä ämuasmänqä quäuqä iqueni, häneqe-nänä ämuasmäumiŋqe. Ga qu Iqueqä yoqe, tii änyuätkuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Kukŋuiqä.” ¹⁴ Ga mäkä-iqä qäukuä yätutaŋä iqua, hosi qäpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändmiŋuwi. Iqua quwqä huiwä iuŋi, ämuasmänqä kiyä mamätqä, aañä qäpaiqänänŋinä imäknmiŋuwi. ¹⁵ Ämaqä hiŋuiqä äwimeŋqä Iqueqä maŋitani,† näpqa-hionaqä yanäqŋquä hŋqu ätimäukqe. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänänä iu mändi äkittqiyätŋqä iqueyqä. Ga yäkqä woyqä a äqätä, quni ämitŋqänänäyä.‡ Itani ämaqe, wainqä häukui hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-pani, Iqu suqä iinŋi, qokä-apäkiu asä ii itqueniqe. Kiqä qakui tiinŋiqä. Goti Yänänäqŋqä Eeqänänä-tänä Iqueqä äwqä tnänä iinŋqä ätnä. ¹⁶ Itanğa Iqueqä ämuasmänqä quäuqeutä, ä hawiutäni, yoqä tiinä äqänmiŋqe. “Ämiqä eeqänänä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-queqä.”

¹⁷ Inğanŋi, nyi enätqä hŋqu, mäptqä iqueqä haqeqi tqäutaŋi äqunğqe. Iqu yŋŋä eeqänänä, qäukuä awä iqä äväwa ikitqätanğuwä iquauŋqe, maŋä yänänäqŋqä tii ätkqe. “He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisaŋä naqänänä imäkqanğqenqä äpäpu, aquvä qämbiyä. ¹⁸ Ga ymisaŋä iuŋi, ämiqä iquauqätä, mäkä-iqä iquau miqä iquauqätä, ämaqä aañä yänänäqŋqä

† 19:15 Itkimäkqä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9

iquauqätä, hosi iquauqätä, itanga ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmejuwä iquauätä huiwä iuñä guwi, he ämbñqänänyä. Ga he huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä iñuwä, ä wäunuä-wiyqä hiñgi äpmejuwä, ηη ämaqä hiñgiñqä, itanga ämaqä yoqä-täñä iquatä, eeqänänjä iquauqä huiwä iuñä guwi, ämbñqänänyä.”

¹⁹ Iiñä äwiyätmäñgani, nyi nanuä hiqiyqä iqutä, ämiqä naqä qua iutañä iquatä, quwqä mäkä-iqä iquatäñi, aquvä ae äqäñgäñgä äqunqge. Qu Ämaqä hosi iu äpmeñqä Iqutä, Iqueqä mäkä-iqä iquatä mäkä humbñqänänyä.

²⁰ Ingani, qu nanuä hiqiyqä iquesä, hiñuä-tqä quañgä iquesäñi, guä kiiqiyäuekuwi. Hiñuä-tqä quañgä iqu, nanuä hiqiyqä iqueä hiñuä iqi, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di imäkätä, ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä atäunuä iinqe ämepu, iqueqä ktqenqä qonjä äwoktäuminuwä iquauni, quañgä ätukqä iquvi. § Iquaquini, häñä yqänänjä-quaqi ämepu, hovqä naqänänjä, hikä piyanjä-weqä tä nätqätanqä bu ämatnämäukuwi.

²¹ Ga iquaquiyqä ämaqä mäkä-iqä iquauni, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmamiñqä Iqueqä mänjita ätimäuminqetä, pizqä äpäkkuwi. Itanga yññä eeqänänjä iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäkkuwä iquauqä huiwä iuñä guwi, änäpu äwqä änäpäkkuwi.

20

Jisasi Iqu, qua täuni, quyäukuä 1,000

miniqenqä

¹ Anjini, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta äväma quvepqañgi äqunqce. Iwä iqueqä hipa iuni, qua hovqä täpäunuä maeqä iquesañä hutäuetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätminqce. ² Iqu qämäkä häñesqä naqänñä ique a äkiqätqce. Ii qämäkä qänqatqä, qu, “Setänä, ämaqeu kuknuñqä ätuma uwqä iquvqä” änyuätminuwi. Iwä iqu quväukuä 1,000 pmetäniñqä iinqce, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekqce. ³ E äkiqiyäueqetani, iqu iqueni qua hovqä täpäunuä maeqä ique ätnämeqäqce, hovqä iqueni pmäukuä änä mautäuqä, hutäuetä aanä yänänäñqä ämäyekqce. Ga iinñä etanji, Setänä iqu qokä-apäkä hueqä-himqä iuni, anjini quañgä mätquä yätñqä diñqäuä. Iqu qua hovqä iqueni, quväukuä 1,000 päwqanqanqä, hiñuä äqänä pmetñqänänyä. Ga qänakñi, iqu yäpaqänqisa wänqänñäpu ikiniñqce, äwätepnuwi.

⁴ Nyi iinñä ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iu mipñqä wäunuä äwikqä hñqua, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanqä äqunqce. Ämaqä iu äpmaminuwä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, a yänänäñqä äqätminuwitani, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuäñi huätä ätäväpu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanga iqua nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä qonä mäwoktäuqä ipu, nanuä hiqiyqä iqueqä atäunuä iinqce, quwqä hipenqutä, hipaitäñi, maqñqä imiñqä iquayi. Ga qokä-apäkä ii, qu häñä-pmeqä anji ämepu,

Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäunjuä ätekqä Iqutä, anä äpmapu mitqätanġpi, quväukuä 1,000 päwäniqe. ⁵ Qokä-apäkä qua äptepqä duta anġi vauqe, ii aanjä kiŋganä änyä qe ätimäukqe. Itanġa qokä-apäkä ae äpäkonġuwä huizi iqua, quväukuä 1,000 ae äpäwqanġanġä, qu hanjä-pmeqe mämeqä danä ipnuwi. ⁶ Ga qokä-apäkä äpäkonġuwä iuta kiŋganä anġi ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänġä atäunjuä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipnqäüä. Ga äpäkonġä huizi ätimäutqä iqu, iquaunġi mändi äkittqiyqenġä yänänäqŋqe, hmayqä. Aanjä oeyqä. Hiŋuiqä ävaukuwä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipnqäüä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quväukuä 1,000 iunġi, ämiqä pmapnqäüä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiyi

⁷ Iwä quväukuä 1,000 ae äpäwqanġanġi, qu qua hovqä täpäunjuä maeqä iquenġi, qnqanjä hutäuqanġpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmamitätqä iundanġi, inġa ewasqänäniqeqä. ⁸ Iwä iqu yäpaqänġisa ätimäüäqe, Gokä iqueqätä, Manġokä iqueqätä, ämaqä eeqänänjä, qua hitunjuä äwitqutänġä-pa äpmeŋuwä iunġi, quanġä ätuätä, mäkä ipäqäpŋqä aquvä maqiyäniqeqä. Ämaqä iinjä iqua, aanjä kuapänä, a änä matäuqänänjä, hikä weä enqä-paniqä. ⁹ Qu qua eeqänänjä äwiŋqä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anjä-himqä, Iqu kiinjä äwinyätŋqä iu pmetanġuwä iquau qäuiqä ktäuqanġuwänġa, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquaunġi, te aanjä kuapänä ganġi

äqunqge. ¹⁰ Setänä ämaqe quanqä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänjä, hikä piyanjä-weqä tä nätkätanqä, nanuä hiqiyqä iqtä, hiñuä-tqä quanqä iqtä ae äpmetanqinyä iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiunji heatqeu, täñä-hunqä naqänänjä hea ique-ique inä meqäpnuwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonquwä iquauqä suqe, iwäsäukqenqä

¹¹ Itanji nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänjä hñqu witanji, ga Zä-hawä Iu Pmetanqä Ique-pqe, äqunqge. Iwä quaetä, qäukuitäñi, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi. ¹² Itanqa, qokä-apäkä ae äpäkonquwä, yoqä-täñitä, yoqä maeqä-täñitä, eeqänäñi, qu zä-hawä iqueä hipenüä iqi tqäutanqä äqunqge. Iqi tqäutanguwänqa, enätqä iqua quwqä suqä imäkminuwä buki ävatäpu, itanqa häñä-pmeqä bukä iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu Äpmenqä Iqu, bukiu qänätanqgeuni hiñuä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkonquwä iquauqä suqe iwäsäukqe.

¹³ Ämaqä eqä-pñä iu äpäkonquwä iquauñi, eqä-pñä iqu a äkiqätminqge, ewasqiyäwqatkqe. Äpäkonquesä, wavä iquesäñi, iquaqu-pqe, qokä-apäkä ae äpäkonquwänqa iquaquiyqä hipa iu äpmaminuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiyi. Itanqa qu eeqänäñi, Zä-hawä Iu Äpmenqä Iqueä hipenüä iqi tqäutanguwänqa, Iqu ämaqä hñqunä-hñqunä quwqä suqä imäkminuwunqä iwäsäukqe.

¹⁴ Ga äpäkonqä iqtä, ä wavä iqtä, hovqä tä naqänänjä äsätanqä ique ämatnämäukuwi. Hovqä tä naqänänjä-täñä iqu, äpäkonqä huizi

iquvi. ¹⁵ Itanğa ämaqä, quwqä yoqe hänä-pmeqä bukä iu maqıqä inqä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänjä äsäñqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänjıqätä, qua änyä-hänjıqätä

¹ Nyi ii iqanğı äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänjä hıqutä, qua änyä-hänjä hıqutä, äqunqce. Qäukuä qua hıñuiqä äwäminiyä iquaqu, hma ae eqanğıyänğa, ga eqä-pñä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe. ² Itanğa nyi anjä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunüä ikqä, Jerusälemä änyä-hänjä iunı, hıñuä äqunqce. Ii apäkä hıqu, kiqä qokıque ämuanätıñqä qeqätqä näwi imäkıñqä-pa, qäkämä qeqätqä iinä imäkıñqä, Goti Hanjuwä Iqutä qäukuä haqä yätu äwinqcutanı, äväma quvepqanğı äqunqce. ³ Itanğqänğa, zä-hawä iutanı, manjä yänänäqıñqä hıqu tii tqanğı äwikqe. “Qätä nyipiyä! Täñğanı Goti Hanjuwä Iqueqä anı, qokä-apakitä äpmeqi. İnı Iqu quwqä awä iqi pmetänqiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqanğpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmeñqiyä. ⁴ Iqu, knuä äpakä maqiyqä ipıñqä, quwqä hıñuä eqä ye esänqiyä. Itanğa qokä-apäki, mapäkonqä danä iqäpnıwi. Nätmatqä qänğatqeta äwäka äpänqe, täñğanı, qäpu iqanğqutanı, äwqä hanjä-iqä, knuä qäyqä, itanğa täñjä-hunqä mäwimeqä da iquanıqeqä.”

⁵ Iwä Zä-hawiu Äpmeñqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyipiyä. Nyi nätmatqä eeqänänı, änyä-hänjä

imäkqänä.” Ii ätätäqänga-pqe, tii-pqe inä ändkqe. “Si kuknuä tä tuwanuä qäyeyä. Ii, aanjä naqä-qakuänänjä etangi, ga ämaqä eeqänäni, iquenyqe quuvqä heqäpñqänänyä.”⁶ Itanğani, Iqu tii ändkqe. “Nätmatqä eeqänäni ae ätimäuqiyä. Hiñuiqänqätä, yäpakiñqätäni, Nyi Nqä-näuänjqä. Nätmatqä eeqänäninjä Qakuä-qunä emä, eeqänäni qäpu Imäkqä-qunjä. Itanğa ämaqä hñqueqä quväki ye ävätnqe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iquesani, mbqä maeqä, hiñgi guätñqä wimqänä.”⁷ Ga ämaqä hñqu mäkä äunäpiyä iunji ämäwqätäuqanğutqe, Nyi iqueni nätmatqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetanğundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetänqiyä.”⁸ I etangi, ämaqä pemä miqä itqänuwä iquatä, quuvqä maeqiyqä itqänuwä iquatä, suqä aanjä quvqänänjä imäkätqänuwä iquautä, ämaqä pizqä äpäsqtqänuwä iquautä, huiwä yanjä hiñgi äväkitqänuwä iquatä, paaqä imäkätqänuwä, ä goti quanğä iquaunqä quuvqä eqiyätqänuwä iquatä, itanğa kuknuä quanğä ätätqänuwä iutäni, qu hovqä naqänänjä hikä piyanjä-weqä tä nätqätanğqä iunqä upnuwiqä. Ii äpäkonqä huizi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänjä iquenqä

⁹ Asä qänğani, enätqä hñqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmatqä ämaqä qui imäkqä yäpakä hevqä manğüä inqä, a äqätminuwä iquautanjä iquvqä.* Itanğa enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sipsipqä Meqä

* 21:9 Itkimäkqä 15:1-7

Iqu metnqä iqäqä iini, ämäktquamqänänyä.”
¹⁰ Itani iqu Dnä Änguä Iqueqä yänänäqñqeta, qoqonä naqänänä haqä yämñä hñquenqä änma äukqe. Qoqonä yänisanä, iqu anä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwiñqeuta äväma quvepqañgi, ämändquakqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu anä pmetanqi, Iqueqä tä yänqä naqänänä anä-himqä iisa äyänminqe. Tä iqueqä we-hunqe, hikä jasper änguanänä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqänjuwä-panä, huitanänänä, aanä quvanyäqñqeqä. ¹² Anä-himqä iinjä ii, täknä naqänänä haqä yämä äqänminqe. Täknä iqueni, kiqä hävqä qñqani, 12 imäknminqe. Ga qñqanä iquau-tänä qäqiqini, enätqä hñqunä-hñqunä ätqäuminjuwi. Itanqqännga Israitqä iquauqä kawäka 12 iquauqä yoqe, hävqä qñqanä iquauñi, hñqunä-hñqunä äqänminqe. ¹³ Itannga täknä iinjä, mäptqä yapqä ingisa äqänminqeuñi, kiqä qñqani, hñquaqui-hñqueyqä. Itanqqännga täknä mäwqä hñgisa äqänminqeuñi, asä hñquaqui-hñqueyqä. Nñ asä täknä mäwqä huizingisa äqänminqeuñi, hñquaqui-hñquenjqä. Itannga mäptqä wiqä ingisa äqänminqeuñi, asä hñquaqui-hñque inänjqä. ¹⁴ Anä-himqä iinjä ique täknä äqänänqe, iwä täknä iqu yänänäqñqä qänätätñqe, hikä 12 iqua äknägäuminqe. Itanqqännga ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä yoqe, hikä iquauñi hñqunä-hñqunä äqänminqe.

¹⁵ Enätqä nyitä kukñuä anä ätkueä iqu, anä-

himqä ii, itaŋga kiqä täknä naqä ique, itaŋga qŋqanä täknä ique imäknänqä iquau, quwqä quäuqenqätä, homäninqätä iwäsäutŋqä, golqä yäkqe a äqätminqe. ¹⁶ Itaŋga anä-himqä iutaŋä täknä mäwqä inŋi-inŋisaŋä hiqŋqe, asänäŋi. Iiyqä quäuqetä, naqetäŋi, hŋqu mäŋdi ma, iquaquiyqä hiqŋqe asänänjqä. Itaŋga enätqä iqu anä-himqä ii, iqueqä yäkqetä hiqŋqenqä iwäsäukqe, kiqä hiqŋqe 2,200† ätimäukqe. Anä-himqä iiyqä inŋi-inŋisaŋä iwäsäuqätä, kiqä haqä yänjinitä-pqä qäsä iwäsäukqe, eeqänäŋi hiqŋqe asänä ätimäukqe. ¹⁷ Iqu anä-himqä iutaŋä täknä äqänänjqä-pqe iwäsäukqe, iqueqä hiqŋqe 144 ätimäukqe. Hiqŋqä iinä iwäsäuqe, ii ämaqä hŋqueqä äquanä iutaŋi, hipa pätäkiqä iuŋqä iwäsäutqutätqänuwä ii enqä-pani. Itaŋga enätqä, täknä hiqŋqä ique iwäsäukqä iqu, hiqŋqä ii qesä iwäsäukqe.

¹⁸ Ga anä-himqä iutaŋä täknä, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknä äqäyätä, itaŋga Iqu anä-himqä iinä, golqä itänä ämätkqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hinuä iqänqä-panä aanä quvanyäqŋqeqä. ¹⁹ Ga anä-himqä iutaŋä täknä iquvanä buŋi, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanä-huitanä, mbqä naqänqä äwäminqe, ämetä huyä-quayunuä enqä-pa iwimäkkqe. Itaŋga iquvanä buŋi, hikä aanä äŋguänänä jaspä iqu ganä äsekqe. Itaŋgqänŋa huizi, hikä säpayä ique, äsekqe. Ga hikä huizi äsekqä yoqe, aketä iquvi. Itaŋga hikä huiziqu iqueqä yoqe,

† **21:16** Kiqä hiqŋqe 2,200 kilomita. Hänaqä Menyämata Lae buŋqä änyänqä iqu, kiqä hiqŋqe, 240 kilomita inänjqä.

emelatqä iquvi. ²⁰ Nñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, koniliyanä ique äsekqe. Itanğa hikä hñquququ, klisolaitä iqu etanđi, itanğa huiziqu, kiqä yoqe, belitä iquvi. Ga hikä huizi iqu, topasi iqu etanđqanğa, nñ hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etanđi, itanğa yäpaki, amelisi ique, iquau äsekqe. ²¹ Ga hävqä qñqanä 12 iqua, qu kamä naqänänä enqä-pañiqä. Ga kamä iinä iqua, mbqä naqänqä imäkqä eä, aanä qäpaiqänäñi. Ä hävqä qñqanä hñqunä-hñqunänä iquauñi, kamä hñqunä-hñqunä imäknminqe. Nñ anä-himqä yäpä yänđisañqä huänqe, golqetanä imäkänqe. Ga golqä iinñi, kiyä mamätqä, aanä quvanyäqñeqä.

²² Ga anä-himqä iunñi, nyi hiqäva-imäkqä anä hñqu hinuä mäqunquä ikqe. Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutanñi, hiqäva-imäkqä anä iquenyqä tñänqä Iquaquvqä. ²³ Itanğa anä-himqä iunñi, mäptqä, ä qañuä äyänätä we hunätñqe, hmanjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetñqä tä-yänqä naqänänä iqu, anä-himqä iu yänđuäniqe. Nñ Sipsipqä Meqä Iqu hiqitä enqä-pa, anä-himqä iu äyäwqätä pmetanđi äqunđqe. ²⁴ Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänänñiutanñi, qu qañi, Tä Iqu yänätanđqeu upnuwi. Itanđqanğa qua eeqänänä iu ämiqä naqä äpmakäwänjuwä iqua, nämatqä äñđuänänä quwqä yoqä naqä motquapñqä isua, iqinyqä äma ppuwi. ²⁵ Ga heatqä hiawiqe, anä-himqä iunñi, matimäuqä etanđi, anä-himqä iutanä täknä

hävqä qnqanä eeqänänjä iquauñi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäniqeqä. ²⁶ Hueqä-himqä iquauqä nätmatqä änguänänjä, yoqä naqä ävätñqä eeqänäñi, qu anä-himqä yäpä yängisa äma mipaqupnuwi. ²⁷ Mä nätmatqä, Goti Iqueqä hinuä iqi änguä maeqä, kiyä mätqä itä, ä ämaqä, suqä aanä quvqänänjä imäkmpqä itä, ämaqä quangä ätmipqä itäñi, qu eeqä, anä-himqä yäpä yängisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuiqä. Nñ qokä-apäkä quwqä yoqe, Sipsipqä Meqä Iqueä hänjä-pmeqä bukä iu äqänänjqä iqua, qu quwänä anä-himqä yäpä yängisa pepnuwi.

22

Eqä hänjä-pmeqä vqenqätä, zä hänjä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanga enätqä iqu, eqä naqä hänjä-pmeqä-vqä hnqu ämändquakqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hinuä iqänqänänjä aanä quvanyäqñqä iniqä. Eqä iinä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, anä-himqä iyeqä hänaqä awä iqi quvepqanji äqungqe. Itanga eqä yätäqä inji-ingisanji, zä hänjä-pmeqä-vqä hui ätqäunäuä. Ga zä hänjä-pmeqä-vqä iinä iqua, häukuä qanüä ique-ique wiquänqiyä. Itanga kiqä quwqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu änguä iwimäkquänqiyä. ³⁻⁴ Itanga nätmatqä eeqänänjä, Goti Iqu mäwiñqä iqäqä iqua, iqinji mäwiqä danä enä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiynqeqä. Iquaqu pmetanjiyänğanji, Iqueqä

wäunüä imäkqä iqua, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, wäunui imäkqämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanju hinuä qumbnuwi. Itanğa, iqua quwqä hipenüä iunji, Iqueqä yoqä-tänjä-quayi. ⁵ Itanğa Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunji we-hunqe, Iqueqä-kiuä vqanğqetani, heawiqe matimäuqä da itä, hiqiteta, mäptqä iqueqä we-hunqeutäni, wäunüä imäkqänqe, maeqä danä yäniqeqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ique ämiqäpnuwi.

Jisasi, si biyä!

⁶ Iqu iinjä ämändqueqetani, tii ändkqe. “Kuknuä tä aanjä naqä-qakuänänjä etanği, ga ämaqä eeqänäni, kuknuä iquenyqe, quuvqä heqäpnqänänyä. Goti Naqä Iqu, kuknuä hinuä-tqä iquauqä quuvqe wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunüä imäkqä iquauji, nätmatqä eeqänäni, maqänä timäutnqä iinqä motquetnqä, ändowatkqe.*

⁷ Jisasi Iqu tii ätkqe.

‘Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä.†

Ämaqä, kuknuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tque äqänänqä iu qänaknä imipqä iqua,

Goti Iqu anğüä iwimäkänqiyä.’”‡

⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nätmatqä timäuniqenqä, qätä äwiyätmä, äqunğqä iqunji. Nyi qätä äwiyätmä, hinuä ae äqunmitani, enätqä nätmatqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinj miqä

* 22:6 Itkimäkqä 1:1 † 22:7 Itkimäkqä 3:11 ‡ 22:7 Itkimäkqä 1:3

panä! Sitä, tqä tta-tŋguäka kukŋuä hiŋuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänjä, bukä tqe qänaknä itqänuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä enuwä-pa, nyi asä iinjä iqunjqä. Si yoqä haqeu mamäutŋqe, Goti Hanjuwä Iquenyä qonjä woktävä.”§

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqe. “Kukŋuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqe, qäqi ae ätimäutŋqä iqä-qae, si imä zä makip-tqäyqä panä. ¹¹ Ae ätimäutŋqä iqä-qae, ämaqä suqä quvqä äki-äkitaŋä imäkätqänuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäkqa uwqanŋpu. Nŋ qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä iqanŋi, suqä jänänjä iunä imäkätqänuwi, iunä qäyä imäkqa uwqänŋqeä.”

¹² Jisasi Iqu tii ätqiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmänŋanŋi, ämaqä hŋqunä-hŋqunänjä iunŋi, quwqä suqä imäkätqänuwä-pa, kimaŋi wimqä iinjqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä.

¹³ Hiŋuiqänqä, qänakŋqä, Nyi Nqä-näuanŋqä. Nyi ganä äpmamä, yäpakänqä äpmenqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänŋinqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäkqä Iqunjqä. ¹⁴ Qokä-apäki, quwqä ämuasmänqä asŋä äqäyätqänuwä iquaunŋi, Goti Iqu anŋuä wimäkqanŋuti, qu zä hänä-pmeqä-vqä ique änäpu, anä-himqä iutaŋä hävqä qŋqanä äutemä yänŋisa paqunŋqäuä.

¹⁵ Itanŋa ämaqä, suqä aanjä quvqenä imäkqä iquau, paaqä imäkqä iquau, huiwä yanjä hiŋŋi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqä iquau, ä goti quanŋä iquaunŋqä quuvqä heqiyqä iquatä,

ηη suqä quangiunqä äwinyätä, qänaki iqä iquatäni, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anjä-himqä iunji, yäpaqängisa pmapnuwiqä. ¹⁶ Nyi Jisasi Iqunä, Nyi Nqä enätqe, henyqä ändowatqanqä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquenä, Nyaqä kuknuä tä awä äyä etätñqeä. Nyi ämiqä Dewiti iquesanä Zä-Hutäknä äunqä Iqunä, * ga iquesa ätimäukqeä. Itanqa Nyi Qätäqueqä zinjuitä ätimäutä, äyänätñqä Iqunjqä.”†

¹⁷ Dñä Änquä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisäni, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänänjä, kuknuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpnuwi. “Si biyä.”

Itanqa ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqanqi, eqänqä äwiñqä iqu, äpätnqänänjqä. Ga tqu-tqu eqä hanjä-pmeqä vqe, nätnqä etanqutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätñqeä.

Jonä iqueqä kuknuä yänänäqñqä yäpakiyi

¹⁸ Ämaqä eeqänänjä, kuknuä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqce qätä wipqä iquaunji, nyi Jonä iqunä yänänäqñqä tii tumqe. Ämaqä hñqu kuknuä tqueni, hui wiyä iqa uwqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, hanjä-iqä aanjä quvqä iinqä bukä tqe ätä äqänänqce, wiyä iqa peyäniqe. ¹⁹ Nñ ämaqä hñqu, kuknuä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqceuta hui huätä mamäuqanqutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätmätqä

* **22:16** Itkimäkqä 5:5 † **22:16** Itkimäkqä 2:28

änguänänjä iinqä bukä tqe ätä äqänänqe, huätä mätnämäunqiyä. Nätmatqä änguä ii, zä hänä-pmeqä-vqä iqutä, Goti Hanjuwä Iqueä anä-himqä iisä, iquaquvi.

²⁰ Ga Ämaqä nätmatqä eeqänänjä iinqä awä ätätqä Iqu, tii ätqiyä. “‘Nyi maqänä quvep-mqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyä!

²¹ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä änguänänji hiñgi vqe, etapquä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 5 May 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac